№ 40 — Należytość pocztowa opłacona ryczałtem. — טשענסטאכאווער צייטונג. — פרייז 20 גראָשען. — „CZENSTOCHOWER CAJTUNG"

טשענסטאכאווער צייטונג

Bibljoteka Jagellońska
Kraków
Św. Anny 19

אַנאָנסען-פּרייז פאַר אַ מילימעטער-שורה:
[illegible] 40 גראָשען — [illegible] 25 גראָשען
[illegible] 30 גראָשען.
[illegible] 8 [illegible]

ערשיינט יעדען פרייטאָג.
רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע:
ערשטע אַלעע 6. — טעלעפאָן 201.

אַבאָנעמענטס-פּרייז: [illegible] 20 גראָשען.
[illegible]
CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 201.
[illegible]

Piątek, dnia 2 października 1931. — ליכט-צינדען 5.00 — פרייטאָג, הושענא רבה כ"א תשרי תרצ"ב.

Pod wpływem silnego zdenerwowania dopuściłem się godnego pożałowania nietaktu w stosunku do p. Maurycego Neufelda, za co Go na tej drodze przepraszam.

Jednocześnie składam na rzecz Szpitala Żydowskiego Zł 15.—

ICEK FAKTOR.

טעאַטער קאַמעראַלני. לאָדזשער יודיש קאַמעראַל און קליינקונסט-טעאַטער „ארט".

נאָר 4 פאָרשטעלונגען פון בעריהמטען קאַמער-טעאַטער „ארט"

קינסטלערישער אָנפיהרער משה בראָדערזאָן.

ס'נעמען אנטייל: מ. דאלסקא, ל. זילבערמאַן, מ. פעטערמאַן, ש. גאָלדשטיין, ש. דזשיגאַן, מ. קאָן, י. ריינגלאָס, ישראל שומאכער.

פרייטאָג 2 אָקטאָבער 9 אָוונד — שבת 3 אָקטאָבער 4 נאכמיטאָג
דער פראַכטפולער פראָגראַם
„אויפ'ן הימעל א יאריד"

שבת ד. 3 אָקטאָבער 9 אָוונד
פּרעמיערע פון באמבאסטישען שלאָגער
חי געלעבט

זונטאג 4 אָקטאָבער 9 אָוונד נעזעגענונגס-פאָרשטעלונג!
ווערט געגעבען א רעקאָרד-פראָגראַם פון די שענסטע „ארט" - נומערן
ס'רעדיל דרעהט זיך
אויסער'ן פראָגראַם ווערט ספעציעל צוגעגעבען דער „ארט" שלאָגער „יודען שמידען".

טעקסטען: בראָדערזאָן, סונקעלער, נאַדיר, גאָדעלמאַן. מוזיק: דוד בייגעלמאַן, העניך קאָן, הערץ רובין. דעקאָראַציעס און קאָסטיומען יצחק ברוינער. רעזשי: דזשיגאַן און שומאכער. בינע-אינספעקטאָר: מ. דיק. אדמ.: מ. קאָן. פרייזען פון בילעטען אויף נאַכמיטאג 1—3 זל., אָוונד 1.50—4 זל. פאָרפערקויף אין דרוקעריי פון ה' באָטשאַן

צום ווינטער סעזאָן!

דאַרפט איהר האָבען אַ דאַמען אָדער אַ מענער פעלץ אָדער אַנדערע פוטער-אַרבייט? — בעשטעלט נאָר אין דער לאַנג-עגזיסטירענדער פירמע

פון **ה. זשעלינסקי אלעע 10**

מיר נעמען אָן פון אייגענע און אויך פערטרויטע סחורות.

היות ווי פוטער-וואַרג איז היינט ביליג האָבען מיר אויך רעדוצירט דאָס אַרבייטס-לוין!

רעיעלע בעהאַנדלונג — מיר מאַכען פון אַלט — ניי! — שנעלע אויספיהרונג.

איילט אייך דעריבער און מאַכט אייער בעשטעלונג נאָר אין דער פּראַצאָווניע פון

ה. זשעלינסקי, אַלעע 10 און איהר וועט זיין צופריעדען.

פיש

אין דעם ניי - געעפענטען פּרוכטען-געשעפט א. ד. פ.

„JABŁORYB"

1 אַלעע 12 (פראַנט-געוועלב)

בעקומט מען יעדען טאָג אַלערליי פיש צו מעסיגע פרייזען.

Dyrekcja
Gimnazjum Tow. Żyd. Szkół Średnich

w Częstochowie, Dąbrowskiego 7 (dawn. 3a)
Telefon 158

zawiadamia, iż przyjmuje zapisy do FREBLÓWKI przy gimnazjum.

דאַנקזאָגונג.

דערמיט דריק איך אויס דעם אינניגסטען דאַנק מיין הויזווירט ר' נתן ראָזענצווייג, ערשטע אלעע 7 פאַר'ן מהנה זיין מיך מיט א סוכה מיט אלע בעקוועהמליכקייטען.

אלחנן גאָטליב.

חוהמ"ס תרצ"ב.

Biuro Techniczne „UNION"

Sp. z o. o.

Panny Marji 14 tel. 7-70

Stale na składzie świeże baterje anodowe.

Wszelkie artykuły techniczne i elektrotechniczne oraz radjoaparaty i radjosprzęt.

Niezawodne ładowanie akumulatorów radjowych i samochodowych.

Galanterja elektrotechniczna, grzejniki i żelazka elektryczne Żarówki Łożyska kulkowe

---

Koncesjonowane Półroczne Wieczorne KURSY BUCHALTERYJNO-HANDLOWE

pod FACHOWEM KIEROWNICTWEM DYPLOMOWANYCH SIŁ

przyjmują zapisy.

Przedmioty: księgowość (z uwzględnieniem nowoczesnych metod), rachunkowość kupiecka, nauka o handlu, podatki korespondencja handlowa, stenografja.

Po złożeniu egzaminu-dyplom w-g wzoru Min. W. R. i O. P.

Kancelarja i Szkoła przeniesione z ul. Wilsona

na ul. PIŁSUDSKIEGO 13. Informacje od 6—7.30 w

בעקאַנטמאַכונג.

די ערשטקלאַסיגע פּראַצאָווניע פון

הערן-בעקליידונג

א. גראַנעק

אַלעע 21 איז איבערגעטראָגען געוואָרען אויף

Aleja Wolności (Kościuszki) 11

הויף, 1-טער איינגאַנג, רעכטס.

איך עמפּפעהל זיך ווייטער דער ג' קונדשאַפט.

מיט אכטונג

א. גראַנעק, קאָשטשושקי 11.

צום ווינטער = סעזאָן 1931-32!

איז דאָס **פוטער-געשעפט**

פון **מיכאל איידעלמאַן**

פילסודסקי 5, פראָנט ערשטער שטאָק, טעל. 305

פערזעהען מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פון אַלעראַרט פוטער - סחורה און איינצעלנע פעל, בלאַמען.

פערטיגע דאַמען און מענער = פעלצען.

אין מיין ערשטקלאַסיגען קירזשנער-ווערקשטעל ווערען אויסגעפערטיגט אַלערליי בעשטעלונגען, שנעל, רעיעל, לויט די נייעסטע מאָדען, אונטער מיין פערזענליכער אויפזיכט.

דאָס פוטער-געשעפט פון די פירמא

פיק און זשעלינסקי

טשענסטאכאוו, 1 אלעע 3

פראָנט ערשטער שטאָק

איז פערזעהען צום קומענדען סעזאָן מיט אַ גרויסען אויסוואַהל

פון אַלערליי פוטער-סחורות,

ווי פערשידענע פעל, בלאַמען, קעלנער, פעלצלעך אויך פערטיגע און בעשטעלטע דאַמען און הערען-פוטערס א. א. א.

ביליגע פרייזען! — — — — רעיעלע בעהאַנדלונג!

קומט און איבערצייגט אייך!

אכטונג: פראָנט ערשטער שטאָק.

די העברעאיש-לעהרערין
הירש-וורָאצלאַווסקא

מאַכט בעקנט, דאָס ר"ח חשון דעם 11 אָקטאָבער ד. י. ווערען געעפענט קורסען אויף **העברעאיש, פּויליש, יודיש** און **רעליגיען.** אין אייגענעם לאָקאַל

Wroclawska, II Aleja 36.

אַכטונג!

שיך און גאַלאַנטעריע = סוחרים!

צום קומענדען ווינטער - סעזאָן בעזיצען מיר אויפ'ס לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל פון

קאַמעיל-שיך (באַמבאַשעס)

אַלע סאָרטען פון קלענסטען ביז'ן גרעסטען נומער.

צום שול-יאהר צו בעקומען

סקאָק - גימנאַסטיק - לאַטשען און אַלעראַרט קינדער - שיכלעך

קומט און איבערצייגט אייך! ביליגער ווי איבעראַל!

קאָאָפּ. „אָבוביע" נייער מאַרק 2.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער אַקטיווען מיטגליד

חיים'ל פונטאָוויטש

צוליעב'ן טויט פון זיין מוטער

נ"ע פרימעט

אין זיין געזעלשאַפטליכער אַרבייט זאָל ער א טרייסט געפונען.

די פערוואַלטונג פון דער געז.

„ליראַ".

צוליעב ליקווידאַציע גענצליכער אויספערקויף!

דאַס בעוואוסטע **פוטער-געשעפט**

פון די **געבר. קעלציגלאָווסקי**

און בערקאָוויטש פּילסודסקי № 9 אין הויף,

מאַכט בעקאַנט, אַז דאַס געשעפט ווערט ליקווידירט און דער גרויסער לאַגער פון אַלערליי

פוטער-סחורות ווערען גענצליך אויספערקויפט.

נוצט דעריבער אויס די געלעגענהייט און איהר קענט קויפען צו אויסערגעוועהנליכע ביליגע פרייזען.

געדענקט די אַדרעס און איילט אייך צו, וכל הקודם זכה!

Pracownia kuśnierska
I-sza ALEJA 4

wykonuje dla pań i panów wszelkie roboty, jako też reperacje wchodzące w zakres kuśnierstwa SOLIDNIE i PO CENACH PRZYSTĘPNYCH według najnowszych fasonów

M. LIBERMAN I-sza ALEJA № 4, parter, II brama na prawo.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער פריינד און חבר

לייזער פייערמאַן

צום טויט פון זיין מוטער

נ"ע חיה מינדל

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מנשה יאַקובאָוויטש
יוסף דזיאַלעצקי
הירשל געווערצמאַן.

ווייטער חוב.

(געווענדעט צו די ניי-געוועהלטע פרנסים.)

מיר ווייסען נאָכנישט און מיר קענען נישט וויסען ווי אַזוי עס וועט זיך ענדיגען דאס שאָך-שפּיעל וואס קומט פאָר אַרום דער פראַגע וועגען פּרעזעס פון דער היגער קהלה-פערוואַלטונג, אָבער מיר האַלטען פאַר אונזער חוב צו זאָגען עטליכע ווערטער וועגען דעם טייל פון דער קהלה, וואָס עקזיסטירט שוין, וועגען דעם קהלה-ראַט.

מיר ווייסען אַז דער קהלה-ראַט אַלס אַזאַלכער איז נישט בערופען צו ווירטשאַפטען מיט די קהלה-געלדער, ער האָט נישט קיין רעכט צו מאַכען וועלכע ס'איז אויסגאַבען און בכלל צו פיהרען די טעגליכע קהלה-ווירטשאַפט, ווייל דאס געהער צו דער קהלה-פערוואַלטונג. דערפאַר אָבער איז די אויפגאַבע פון ראַט אַבצוהיטען דאס קהלה-פערמעגען, צו האבען די אויפזיכט איבער די אנשטאַלטען וואס זענען דאס אייגענטום פון דער קהלה, אָבער וואס ווערען דורך איהר סובסידירט, און בכלל זיך צו פערנעמען מיט אַלעם וואס קען און דאַרף געטהון ווערען לטובת דער יודישער בעפעלקערונג אין רעליגיעזען, נאַציאָנאַלען אָדער געזעלשאַפטליכען זין.

מיר ווייסען אויך אַז אַלע אָרטיגע אינסטיטוציעס וואס האָבען זיך שטענדיג געפונען אין אַ עקאָנאָמיש-שלעכטען מצב, און וואס צוליעב דעם הערשענדען קריזיס איז זייער לאַגע פיעל ערגער געוואָרען, אַז די אַלע אַנשטאַלטען געפונען זיך פשוט אין אַ קאַטאַסטראָפאַלער לאַגע און זיי שטעהען פאַר אַ רואין.

מיר קענען זיך פאָרשטעלען ווי עס זעהען אויס די קהלה'שע אַנשטאַלטען וועלכע געפונען זיך היינט, אין דער בין-השמשות-צייט, אינגאַנצען אָהן שום קאָנטראָל, און מיר ווייסען אַז מים יעדען טאָג געהען זיי מטה, מטה.

אַט געפינט זיך ביי דער קהלה. ווי באַוואוסט, אַ גמילת-חסדים-קאַסע, וועלכע האָט אַ געוויסע צייט מיטגעווירקט אַז אַ גרויסע צאָהל סוחרים און בעלי-מלאכות זאָלען קענען בלייבען שטעהן אויף די פיס. מיט די הלוואות וואס זיי בעקומען זענען זיי זיך מפרנס מיט זייערע פאַמיליעס, מיר ווייסען ווי אונגעהויער וויכטיג די דאָזיגע אינסטיטוציע איז אין דער היינטיגער שווערער צייט, און מיר קענען זיך גאַנץ לייכט פאָרשטעלען ווי עס זעהט אויס איהר טעטיגקייט, און ווי אַזוי עס ווערען פון איהר געהאָלפען די וואס קומען נאָך הילף און אונטערשטיצונג, ווען די לאַגע אין דער קהלה איז אַזאַ נישט-קלאָרע, איבערהויפּט ווען דער פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג וואס איז געוועזען דער רוח החיה פון דעם דאָזיגען אַנשטאַלט, קען נישט זיין טעטיג ווי געהעריג, ווען מען האָט איהם אַוועקגעשטעלט אין אַזאַ אונבעקוועהמער לאַגע.

מיר ווייסען וואָסערע אונאָרדנונג עס האָט געהערשט ביי דער שחיטה, זאָגאַר אין דער צייט ווען עס האָט פונקציאָנירט אַ שחיטה-קאָמיסיע ביי דער קהלה וועלכע האָט ווי ווייט מעגליך געהיטען אַז עס זאָל גאָרנישט „נעלם" ווערען, און מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען וואס עס טהוט זיך אָב היינט אויף דעם געביעט פון שחיטה, וואס איז דער גרעסטער הכנסה-קוואַל פון דער קהלה.

אָט הערען זיך טענות אַז די מקוה, למשל, ווערט נישט געפיהרט אין אָרדנונג, אַנדערע ווייסען ווידער צו דערצעהלען אַז אין אַ קורצער צייט אַרום זאָל די מקוה אויסגעשטעלט ווערען אויף אַ ליציטאַציע דורך דער קרעדיט-געזעלשאַפט פאַר דעם היפּאָטעק-חוב, וואס די קהלה איז שולדיג.

אָט געהט צום ווינטער, הונדערטער יודישע פאַמיליעס שטעהט פאַר געפרוירען צו ווערען פון קעלט און צו שמאַכטען פון הונגער און ווער וועט פאַר זיי טראַכטען, ווער וועט זיך פערנעמען מיט זייער שוידערליכער לאַגע.

אָבער צו וואס נוצט דאס אויסרעכענען בפרטות די אַלע זאַכען אין דער צייט ווען מיר ווייסען אַז ווען די פריערדיגע קהלה האָט עקזיסטירט האָבען מיר אויך געהאַט טענות אַז דאס אַלעס ווערט נישט ווי געהעריג געפּלעגט, איז דאָך פערשטענדליך, אַז איצט איז אַלץ הפקר, ווייל קיינער פערנעמט זיך נישט מיט דעם.

און דאס ערגסטע איז דאס וואס מען קען נישט וויסען ווי לאַנג די דאָזיגע צווייפעלהאַפטע לאַגע וועט נאָך דויערען, ווי לאַנג מען וועט זיך נאָך שפּיעלען מיט דעם פּרעזעס-שפּיעל, וויפיעל מאָל עס וועלען נאָך פאָרקומען וואַהלען, ווען מיר וועלען ענדליך האָבען אַ קהלה-פּרעזעס, און אויב דאס וועט זיין דער וואס זאָל זיין פעהיג און בערופען צו דער דאָזיגער אַזוי וויכטיגער און פעראַנטוואָרטליכער אַרבייט.

מיר האַלטען דעריבער אַז דער קהלה-ראַט, וועלכער איז געוועהלט דורך דער היגער יודישער בעפעלקערונג און איז דורך דער מאַכט בעשטעטיגט, דאַרף זיך פערנעמען מיט די וויכטיגסטע שטאָדטישע ענינים און נישט דערלאָזען אַז אַלץ זאָל אונטערגעהן, וואַרום טראָץ דעם וואס אָפיציעל איז דער קהלה-ראַט נישט טעטיג כל-זמן די פערוואַלטונג האָט זיך נישט קאָנסטיטואירט קענען אָבער די פרנסים נישט-אָפיציעל זעהר פיעל אויפטהון, וואַרום פאַקטיש זענען זיי די פרנסים, די אויסגעוועהלטע פון פאָלק און אַלס די איינציגע קערפּערשאַפט וואס שטעהט אין דער שפּיץ פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג דאַרף דער ראַט אָנהויבען זיין טעטיגקייט מיט וואס עס לאָזט זיך נאָר.

עס איז לויט אונזער מיינונג, דער הייליגער חוב פון די נייע פרנסים זיך צונויפצוקומען און בעטראַכטען די אויסערגעוועהנליכע לאַגע פון דער קהלה-ווירטשאַפט אויף אַלע געביטען, אויסצוועהלען עטליכע קאָמיסיעס וועלכע זאָלען באַלד אונטערנעמען אַ געוויסע טעטיגקייט אָבצוראַטעווען דאס שארית הפליטה אַז עס זאָל נישט נאָך ערגער ווערען און ס'זאָל נישט אינגאַנצען אונטערגעהן ביז די פערוואַלטונג וועט זיך קאָנסטיטואירען און אָפיציעל איבערנעמען די אַרבייט.

י. פּ.

וואָס ענטפערט מען זיי?

די פראַגע וואָס עס איז געוואָרען מיט דעם קאָמיטעט וואס איז געשאַפען געוואָרען איינצופיהרען אָרדנונג אין די חדרים, שטעהט יעצט אויפ'ן טאָג-אָרדנונג ביי די עלטערן. וועלכע מיר האָבען געהייסען וואַרטען, און וועלכע ווייסען נישט וואָס זיי זאָלען יעצט טהון מיט זייערע קינדער.

און וואָסערע תשובה זאָלען מיר זיי געבען?

בעת מיר האָבען זיך עפענטליך דורך דער „טשענסטאָכאָווער צייטונג" געווענדעט צו די שטיבלעך און מנינים און זיי געבעטען, אַז זיי זאָלען דעלעגירען פון זייערע מיטגלידער פעהיגע מענשען וואס זאָלען אַריינטרעטען אין דעם געשאַפענעם קאָמיטעט פאַר דעם וויכטיגען און הייליגען מוסד, וועלכער איז דער גרונדשטיין פון גאַנצען יהדות, מחנך צו זיין דאס יונגע דור ברוח התורה והדת, ווייל די אַרבייט איז אַ זעהר פעראַנטוואָרטליכע און פאָדערט גענוג פיזישע אָנשטרענגונגען, איז לייַדער אונזער רוף געבליבען אַ קול קורא במדבר, און עס האָט זיך אפילו קיין איינציגער מענש נישט געמאָלדען אַז ער זאָל וועלען אין דער וויכטיגער זאַך אַנטייל נעמען.

מיט אונזער טיפסטער ערנסטקייט און גרויסער בעדויערונג ווענדען מיר זיך צו אייך „ראשי חדשים", איהר נייע אויסגעוועהלטע מנהיגי הקהל, עס ליגען נאָך פאַר אונזערע אויגען די גרויסע פּלאַקאַטען, וועלכע איהר האָט פערעפענטליכט בעת די לעצטע קהלה-וואַהלען מיט אייערע הבטחות, אַז דער עיקר שבעיקרים וועט איהר זאָרגען פאַר'ן רעליגיעזען חינוך, און אויב די וועהלער וועלען שטימען פאַר אייך וועלען זיי ראַטעווען דאס גאַנצע היגע יודענטום, און איהר האָט מרעיש עולם געווען מיט אַלע מיטלען און אופנים, נאָר צוליעב יודישקייט זיך אויפ'ן קהלה-בענקיל אַרויפצוכאַפּען, און וואו זענט איהר יעצט?

ווען מען מאַכט אייך אייפמערקזאַם און מען בעווייזט אייך בולט, אַז דער יודישער חינוך זינקט חלילה עד תהום רבה, איז נישט גענוג וואס איהר בעלי „אגודה", „חרדים", „פּילצער" וכדומה וועלכע האָט אויף זיך גענומען צו זיין די פערזאָרגער פון יודישקייט, ווייזט איהר אַז דאס קומט אייך אפילו נישט אויפ'ן רעיון, נאָר איהר שטערט נאָך אַנדערע און לעגט שטיינער אויפ'ן וועג, אַז זיי זאָלען גאָרנישט קענען טהון, אום דעם יודישען חינוך ווי ווייט מעגליך צו פערבעסערן, און וועלכע טהון דאס נישט כדי צו בעקומען אַ קהלה-בענקיל אָדער חלילה צוליעב אַ מאַטעריעלען שכר, נאָר פון ריין-יודישען רעליגיעזען געפיהל, ווייל דאס יודישע געוויסען פייניגט זיי.

מיר פרעגען אייך, אדרבה, זאָגט אונז פאַרוואָס זענט איהר, מתנגדים, געגען איינפיהרען אַ אָרדנונג אין די חדרים? זאָגט איהר אויב עס קען איין מלמד לערנען מיט 4–5 כתות פון א"ב ביז גמרא, און וואס טהון יענע כתות בעת דער מלמד לערנט בעזונדער מיט יעדען תלמיד? צי קענען די תלמידים וואס קומען אין חדר אויף שעה'ן לערנען צוזאַמען מיט די יעניגע, וואס לערנען דאָרט אַ גאַנצען טאָג? ווי לאַנג דאַרף אַ תלמיד צו לערנען פון א"ב ביז צו קענען געלויפיג עברי? איך וועל אייך איבערצייגען, אַז נאָך 5 יאָהר לערנען קען דער תלמיד קיין עברי נישט.

פאַרוואָס אַלע סחורות וואס מען קויפט פאַר געלד קען מען נאָכמעסטען און נאָכוועגען און נאָר די סחורה וואס דער מלמד גיט זאָל מען נישט נאָכקאָנטראָלירען, אויב זי ווערט ריכטיג פאַר'ן געלד אָבגעגעבען? ווען אייגענטליך ענדיגט זיך דער טערמין פון דעם מלמד, אַז דער תלמיד זאָל ברויכען איבערצוגעהן צו אַ גרעסערן מלמד? ווער האָט השגחה איבער דעם, וואס ווערט ערציהער און מדריך פונ'ם קינד, אויב דער בעטרעפענדער איז ראוי און עהיג לויט זיינע קענטנישען צו דער זאַך, אויב ער איז נישט בבחינת רבי לא שנה?

עס זענען נאָך פערהאַן פיעל פראַגען, וועלכע דאַרפען אומבעדינגט געלעזט ווערען, אדרבה זאָגט איהר אונז וואס זאָלען מיר ענטפערן אייערע וועהלער, וואס פרעגען פאַרוואָס איהר קענט נישט בעשטעהן, אַז די דאָזיגע ריכטיגע קשיות זאָלען פערענטפערט ווערען. אפשר איז דער איצטיגער קלייַנער קאָמיטעט נישט מוכשר אַנצופיהרען מיט דער גרויסער זאַך, זענען מיר גרייט פון אונזער אַמט צו רעזיגנירען, אַז איהר זאָלט מיט אייערע געגנוג כשר'ע מענשען גרינדען אַ קאָמיטעט צו דעם צוועק.

עס איז בשום אופן נישט קיין תירוץ דאָס וואס אָפיציעל טהוט איהר נאָכנישט אַמטירען, ווייל איהר וועט געוויס פאַר דעם פון קיינעם קיין פאָרוואורף נישט הערען, ווייל עס איז אַ צו-גרויסער היזק ביז צו דעם קומענדען שול-יאָהר. און איך האַלט דעם ענין פיעל וויכטיגער ווי אייערע ויכּוחים ביים גרינעם טיש אין קהלח-שטוב אָבער דער משגיח אָדער יענער זאָל אַנגאַזשירט ווערען צו שטעמפּלען מיט'ן בלאָהען חותם די וואַמפּען און די פיס, וואו יעדער פון אייך וויל נאָר זעהען זיינע מענשען. דער ענין החינוך איז ביי מיר פיעל, פיעל העכער.

מרדכי סודאָוויטש
קאָמיטעט-מיטגליד.

ח. נ. ביאַליק אין פוילען.

פערגאַנגענעם פרייטאָג, ערב סכות איז ענדליך נאָך לאַנגע ערוואַרטונגען געקומען קיין פוילען דער גרעסטער העברעאישער פאָלקס-דיכטער פון אונזער דור ח. נ. ביאַליק, וועלכער וואוינט זינט נאָך דער מלחמה אין א"י.

דער ערשטער אַריינפאָהר איז געווען קיין וואַרשא, די גרעסטע יודישע קהלה אין אייראָפּאָ האָט דעם גרויסען גאַסט געמאַכט אַ פייערליכען קבלת-פנים און ער האָט אַנטייל גענומען אין דער 4-טער קאָנפערענץ פון „תרבות" בעת ער האָט פאַר אַ צוויי-טויזענד קעפּיגען עולם ערקלערט דעם ציעל פון זיין קומען בעזוכען די פוילישע יודען. וואס בילדען דעם גרעסטען יודישען קיבוץ.

ביאַליק האָט אויך בעזוכט די צווייטע גרויסע יודישע קהלה—לאָדז, וואו ער האָט געהאַט אַ אימפּאָזאַנטע אויפנאַהמע.

זונטאָג דעם 11 ד. ח. וועט דער גרויסער גאַסט בעעהרען אונזער שטאָדט מיט זיין בעזוך און ער וועט האַלטען אַ רעפעראַט אין דער יודישער שפּראַך אין דער נייער סינאַגאָגע.

בעת זיין אַדורכפאָהרען טשענסטאָכאָוו, אין וועג קיין וואַרשא האָט איהם אויפ'ן פעראָן אָבגעוואַרט אַ גרעסערער עולם, וועלכער האָט איהם געמאַכט אָוואַציעס און זיך געמיטליך אונטערהאַלטען בעת'ן אויפענטהאַלט פון צוג.

(23

די פערפאָלגטע.

ראָמאַן פון יודישען לעבען אין איטאַליע אין 19-טען יאָהר-הונדערט.

פריי פון העברעאיש דורך י. געלזאָהן.

(פאָרטזעצונג.)

דער גובערנאַטאָר מאַראַניאַ איז נאָך דעם אַוועקגעהן פון וויקטאָר'ן מיט מרים'ן געזעסען אַ לאַנגע צייט און געטראַכט וועגען דעם דאָזיגען בעזוך. דאס וואונדער-שעהנע מיידעל האָט איהם בעצויבערט און ער האָט געפיהלט, אַז ער האָט זיך פון ערשטען אויגענבליק אין איהר פערליעבט.

די גאַנצע נאַכט האָט ער נישט געשלאָפען און נאָר וועגען דעם געטראַכט, אַמאָל האָט ער חרטה געהאַט וואס ער נעמט זי אַריין צו זיך, מורא האָבענדיג פאַר זיך, אָבער באַלד האָט ער זיך געשטאַרקט און געזאָגט:

וואס הייסט עפּיס איך זאָל נישט ראַטעווען פון אומגליק אַזאַ פריילייַן, וואס איז אויף אַזאַ שוידערליכען אופן טעראָריזירט געוואָרען, ווייל זי איז אַ יודיש קינד און דערצו איז זי אַ טאָכטער פון אהרן פעלדמאַן וועגען וועלכען די גאַנצע יודישע וועלט ווייסט אַז ער איז געפאַלען אַ קרבן פאַר זיין יודישקייט, בעזונדער בין איך דאָך נישט קיין נאַריש יונגעל, אַז איך זאָל נישט קענען בעהערשען מיינע געפיהלען.

אַזוי האָט דער יונגער גובערנאַטאָר געטראַכט, און ס'איז ביי איהם פערבליבען נישט צו ענדערן זיין בעשלוס וועגען געבען מרים'ן אַ אַמט אין זיין ביוראָ און ער האָט מיט אונגעדולד געוואַרט אויף דעם מאָרגען ווען זי וועט צו איהם קומען.

אויך וויקטאָר און מרים זענען די נאַכט נישט געשלאָפען, קיינעם פון זיי איז נישט געקומען אויפ'ן געדאַנק אַז דער גובערנאַטאָר זאָל זיין פון איהר שעהנהייט אַזוי שטאַרק בעגייסטערט געוואָרען און זיי האָבען נישט געהאַט קיין אַהנונג וואס מאַראַניאַ האָט וועגען איהר געטראַכט, אָבער זיי זענען געווען גליקליך פון דעם וואָס ער האָט זיי אַזוי שטאַרק מיטגעפיהלט און ער נעמט מרים'ן אַריין צו זיך. קודם-כל וועט זי ביי איהם אין הויז זיין זיכער פון יעדע פערפאָלגער און בעזונדער וועט איהר דאָרט געוויס גאָרנישט פעהלען.

זיי האָבען זיך ביידע אויפגעכאַפּט זעהר פריה אַז מרים זאָל זיך גרייט מאַכען צו איהר נייעם אַמט, אָבער ווי נאָר זיי זענען אויפגעשטאַנען האָט זיך בעוויזען ראָזאַ, וועלכע איז געקומען צו זיי ערפאַהרען וועגען דעם רעזולטאַט פון זייער בעזוך ביים גובערנאַטאָר.

וויקטאָר האָט ראָזאַ'ן דערצעהלט גענוי ווי אַזוי דער בעזוך האָט אויסגעזעהען, אַז מאַראַניאַ האָט זיי אַרויסגעוויזען זעהר פיעל פריינדשאַפט און ער האָט בעשלאָסען צו שיצען מרים'ן דורך דעם וואס ער וועט זי האַלטען ביי זיך אַלס בעאַמטין אין זיין פּריוואַט-ביוראָ.

ראָזאַ האָט זיך זעהר דערפרעהט מיט דעם וואס מרים וועט זיך געפינען אונטער אַ זיכערער שוץ. און בעזונדער האט זי מיט איהר פרויען-אינסטינקט געפיהלט, אַז ווען די וואונדער-שעהנע מרים וועט זיך געפינען נאָהנט צום יונגען מאַראַניאַ וועט דאס זיין פאַר איהר, ראָזאַ'ן, אַ גרויסע טובה און אַ געוויסע זיכערקייט פאַר איהר ליבע צו וויקטאָר'ן...

ראָזאַ איז אַוועק אַהיים, ווייל זי איז אַרויס פון איהר היים אין אַזאַ פריהער שעה נישט זאָגענדיג וואוהין זי געהט, און זי האָט נישט געוואָלט אַז די עלטערן זאָלען זיך דערוויסען דאס זי איז אַרויסגעגאַנגען, און וויקטאָר האָט געזאָגט צו מרים'ן:

דו האָסט מיך נאָך גאָרנישט געפרעגט ווער דאס דאָזיגע פריילייַן איז און וואָסערע בעציהונג איך האָב צו איהר.

איך פערשטעה אַז דאס איז דיין געליעבטע — האָט מרים געזאָגט — און נישט וויסענדיג נאָך ווער און וואס זי איז, מוז איך דיר זאָגען דעם אמת אַז זי מאַכט אויף מיר אַ אונגעהויער גוטען איינדרוק.

ווען וויקטאָר האָט מרים'ן בעגלייט צום גובערנאַטאָר'ס הויז האָט ער איהם און קורצען איבערגעגעבען וועגען זיין ליעבע מיט ראָזאַ'ן און וועגען איהר פאָטער דעם באַראָן, פון וואס מרים איז געווען זעהר צופרידען.

אין אָוועגד איז ראָזאַ ווידער געווען ביי וויקטאָר'ן אין דער וואוינונג, מרים איז געווען גליקליך פון איהר ערשטען טאָג אַרבייט, זי האָט נישט געקענט אויסלויבען דעם גובערנאַטאָר פאַר זיין גוט הארץ, און די דריי יונגע מענשען האָבען זיך ערשט יעצט נאָהנט בעקענט און אין זייערע הערצער איז געשלאָסען געוואָרען די וואַרימסטע פריינדשאַפט.

16.

דער באַראָן אַדעלבערג און זיין פרוי האָבען זינט אַ צייט צוריק בעמערקט, אַז זייער טאָכטער ראָזאַ געהט אַוועק פון דער וואוינונג אויף לאַנגע שעה'ן און זיי האָבען זיך משער געווען אַז דאס געהט זי צו וויקטאָר פעלדמאַן וואס עס האָט זיי פערשאַפט קרענקונג.

טראָץ דעם וואס וויקטאָר איז דעם באַראָן זעהר געפעלען געוואָרען, און ער האָט געוואוסט אַז וויקטאָר שטאַמט פון אַ זעהר פיינער און פאָרנעהמער פאַמיליע, איז פאָרט דער באַראָן נישט געווען דערפאַר אַז וויקטאָר זאָל חתונה האָבען מיט זיין טאָכטער, ווייל ער איז אַ יונגערמאַן אָהן געלד און אָהן עקזיסטענץ, און ער, דער באַראָן זעלבסט איז דאָך פינאַנסיעל זעהר שוואַך.

איבערהויפּט איז איהם שטענדיג געקומען אויפ'ן געדאַנק די וואַרימע בעציהונג פון דעם גובערנאַטאָר עמנואל מאַראַניאַ צו ראָזאַ'ן און ער האָט אַלץ געטראַכט וואָסערע גליק עס וואָלט פאַר זיין פאַמיליע געווען ווען מאַראַניאַ זאָל זיך פערליעבען אין ראָזאַ'ן, דעריבער זענען זיי געווען נישט צופרידען מיט די אָפטע בעזוכען וואס ראָזאַ פלעגט מאַכען ביי וויקטאָר'ן.

איינמאָל ווען דער באַראָן האָט ראָזאַ'ן אויפמערקזאַם געמאַכט אַז עס איז נישט פּאַסיג דאס אַ פריילייַן זאָל בעזוכען אַ יונגערמאַן אין זיין וואוינונג, האָט איהם ראָזאַ געענטפערט, אַז וויקטאָר איז נישט בלויז איהר געליעבטער נאָר מוז און וועט זיין איהר לעבענס-בעגלייטער, און זי גלויבט, אַז דער פאָטער וועט נישט זיין געגען דעם.

אָבער ער איז דאָך אָרים, אָהן עקזיסטענץ—האָט דער באַראָן געזאָגט—און מען מוז דאָך זיין פּראַקטיש און טראַכטען וועגען אַ צוקונפט, דו ווייסט דאָך מיין לאַגע...

וויקטאָר וועט זיך זיין ברויט פערדינען—האָט ראָזאַ געענטפערט און מיר וועט דאס זעהר ליעב זיין.

אָבער, אָבער...

ליעבער פאָטער—האָט ראָזאַ געזאָגט—לאָמיר רעדען אָפען. איך פערשטעה, אַז דו האָסט נאָך אין זינען דעם גובערנאַטאָר מאַראַניאַ... אָבער דו האָסט אַ טעות, איך וואָלט איהם קיינמאָל נישט געליעבט, און בעזונדער איז דאס נישט אַקטועל זינט וויקטאָר'ס שוועסטער מרים אַרבייט ביי איהם...

דו רעדסט נאַרישקייטען מיין טאָכטער—האָט דער באַראָן געזאָגט.

דו וועסט מיר ענטשולדיגען טייערער פאָטער, מיין פרויען-האַרץ פיהלט דאס ריכטיגע, איך האָב נישט קיין אירטום און כ'וויל טאַקי אַז דו זאָלסט נישט אַרומגעהן מיט קיין פאַלשע חלומות.

אַזעלכע און עהנליכע געשפּרעכען האָבען זיך ווידערהאָלט צווישען פאָטער און טאָכטער יעדע עטליכע טעג און ראָזאַ האָט זיך געפיהלט גליקליך זעהענדיג ווי מיר יעדען טאָג גיט זיך דער באַראָן אונטער און איהרע האָפנונגען בעקומען אַלס גרעסערע שאַנסען.

זי, די נאַאיווע, האָט נישט געוואוסט אַז דער אונמענש עקיבא לעבט נאָך, און ער האָט נאָכנישט אויפגעגעבען זיינע מערדערישע פּלאַנען זי צו בעקומען אין זיין נעץ.

(פאָרטז. קומט).

פרייע טריבונע.

ווער איז שולדיג?

אין דער „טשענסטאכאווער צייטונג“ פיהרט זיך לעצטענ'ס א פאלעמיק וועגען די פארגעקומענע קהלה-וואהלען, די ה"ה ש. גאלדשטיין, י. ראזענבערג, אויך די אגודה-פארשטעהער בעמיהען זיך ארויסצוווארפען פון זיך די שולד פון דער געשאפענער לאגע, און דאס ארויפצוווארפען אויף א צווייטען.

אלס דער וואס איז געשטאנען נאהנט צו דער וואהל-פאליטיק וויל איך מיר דערלויבען אויפצוקלערען פאר דער עפענטליכקייט און אנווייזען ווער עס זענען, לויט מיין מיינונג, די שולדיגע אין דעם העסליכען שפיעל וואס ווערט געפיהרט ארום די פרעזעס - וואהלען, וואס ברענגט געוויס נישט קיין כבוד דעם יודענטום בכלל און די היגע יודען בפרט.

פאר די וואהלען, ווען עס איז נאר בעוואוסט געווארען וועלכע גרופירונגען עס געהען צו די וואהלען, האבען די פארשטעהער פון דער היגער ציוניסטישער ארגאניזאציע גערופען א קאנפערענץ כדי צו שאפען א טעכנישען בלאק פון ציונים, מזרחי, האנדווערקער און קליינהענדלער, מיט דער אויפגאבע צו בעקעמפען דעם פאראגר. 20. די האנדווערקער-פארשטעהער האבען דאן ערקלערט, אז זיי זענען מסכים צו שאפען דעם בלאק נאר מיט'ן בעדינג, אז מען זאל אריינגעמען אויך די דעמאקראטען, און זיי האבען דאס מאטיווירט מיט דעם וואס צווישען די האנדווערקער זענען פעראנען פיעל דעמאקראטען, און דאס נישט געהן מיט זיי קען ארויסרופען רייבונגען אין די האנדווערקער - רייהען. די ציונים האבען דאגעגען ערקלערט, אז זיי זענען קאטעגאריש געגען א בלאק מיט די דעמאקראטען, און דאריבער זענען די האנדווערקער געגאנגען צו די וואהלען נאר מיט די קליינהענדלער, נישט וועלענדיג זיך אנגאזשירען מיט קיין שום פאליטישע גרופירונג.

דאן האבען די ציונים אנגעהויבען פיהרען א אמת'דיגען „גאסען-קאמף“ אויך געגען די האנדווערקער. געוויסע פערזאנען האבען ספעציעל פערשפרייט געמיינע ליגענד און אויסגעטראכט פערשידענע פליאטקעס, זאגאר ה' גאלדשטיין האט נישט געקארגט קיין „געלע פערלדיגע“ ווערטער געגען די האנדווערקער, און די דאזיגע הערען האבען אינגאנצען פערגעסען, אז נאך די וואהלען וועט מען זיך מוזען פעראייניגען מיט די וואס מען בעקעמפט איצט אזוי העפטיג, כדי צו שאפען א א בלאק טאקי צו בעקעמפען דעם פאראגראף 20, ווארום מיט וועמען קענען דען די ציונים אדער מזרחי געהן צוזאמען אויב נישט מיט די האנדווערקער און דעמאקראטען? צי זענען דען די האנדווערקער אדער דעמאקראטען נישט דער זעלבער נאציאנאלער עלעמענט ווי די ציונים? אויב נישט אלע איז פאר 90 פראצ. גאראנטיר איך. אלזא צו וואס האט געטויגט דער דאזיגער קאמף? איז דען נישט גלייכער געווען זיי צוצוצ־יהען צו דער נאציאנאלער ארבייט און נישט יאויפשטעלען געגען זיך פערביסענע געגנער? ווי ארום זענען דען די ה"ה דר. בראם, שטילער, שפירא א"א געווארען ציונים, אין דער צייט ווען זיי האבען פריהער אויך געהערט צום זעלבען לאגער ווי די דעמאקראטען?

נאך די וואהלען האט מען געדארפט זיך בעמיהען, אז די קהלה זאל זיין ארבייטזאם און לטובת דער זאך האט מען דאס פרעזידיום געדארפט פערטיילען צווישען אלע גרעסערע גרופירונגען, אז קיינער זאל נישט בע'עולה'ט ווערען, האט אבער דער „מזרחי“ געהאט צו גרויסע אספיראציעס און פערלאנגט פאר זיך ביידע פרעזעסען פון ראט און פון דער פערוואלטונג, דאביי האט ער געברענגט אלס קרבן זיינע לייב-ברידער די ציונים און דאס האט בעיקר געברענגט צו דעם מיש-מאש, פון וועלכען מען קען ביז'ן היינטיגען טאג נישט ארויס.

די האנדווערקער און דעמאקראטען האבען זייער פליכט ערפולט, אייגזעהענדיג אז ביים יעצטיגען צוזאמענשטעל פון דער פערוואלטונג איז נישטא קיין פאסענדע פערזאן אלס פרעזעס ווי דער ה' ש. גאלדשטיין, טראץ דעם וואס זיי זענען פאליטישע געגנער איז ווען עס האט זיך געהאנדעלט לטובת דער יודישער בעפעלקערונג האבען זיי פערציכטעט אויף פאליטיק און געשטימט פאר ה' גאלדשטיין, וועלכער האט אויך דעם מאנדאט אנגענומען, אבער שפעטער איז ער בעגאנגען א נישט-טאקטישען שריט און זיך ביי דער מאכט אבגעזאגט פון דעם אמט. צי וואלט דען נישט געווען פאר איהם שענער, אז די מאכט זאל איחם נישט בעשטעטיגען און ביים צווייטען מאל זאל ער ווידער אויסגעוועהלט ווערען?

ה' גאלדשטיין האט זעהר נישט ריכטיג געהאנדעלט און דאס האט די לאגע נאך מעהר פערשארפט, אזוי אז ביי די שפעטערע וואהלען האבען די דעמאקראטען פאר איהם נישט געשטימט און זיי זענען גערעכט געווען, ווארום זיי האבען דאך נישט געהאט קיין גאראנטיע אז ה' ג. וועט זיך ווידער נישט אבזאגען, זיי וואלטען אבער געווען נאכמעהר אויסגעהאלטען ווען זיי וואלטען נישט ארויסגעשטעלט קיין אייגענע קאנדידאטען, כדי מען זאל נישט קענען זאגען אז זיי האבען געוואלט דאס פרעזעס-בענקיל.

די האנז'ווערקער ווידער זענען בעגאנגען א פעהלער מיט דעם וואס שטימענדיג דאס לעצטע מאל פאר ה' גאלדשטיין האבען זיי זיך פריהער געדארפט בעפרייען פון דעם ווארט-אבמאך וואס זיי האבען געהאט מיט די דעמאקראטען, ווייל אויף אזא ארט צו האנדלען איז נישט שצהן.

איך האב פאר דער געזעלשאפט אויפגעדעקט דעם גאנצען פלאנטער און זאל די עפענטליכקייט אורטיילען ווער עס איז שולדיג.

שמואל ניעמיראווסקי

דער יודישער קלעזמער פון פראג

(אינטערעסאנטע יודישע פאלקס-מעשה פון א יודישען קלעזמער פון פראג וואס איז געווען געפאנגען דורך א באנדע גזלנים פון מוצאי יום-כיפור ביז הושענא-רבא.)

אויסגעקליבען און איבערדערצעהלט — פון ר. אייזלאנד.

(סוף)

3.

וועלען מיר זיי דא איבערלאזען און זיך אומקעהרען זעהן וואס מיט ר' שמעלקען איז פערלאפען.

די פערמאכטע קארעטע, אין וועלכער מען האט ר' שמעלקען אריינגעווארפען, איז געפלויגען פייל פון בויגען איבער בערג און טאלען, איבער גריבער און שטיינער ביז מען האט זיך אבגעשטעלט, ארויסגענומען ר' שמעלקען פון דעם פערמאכטען וואגען, גענומען איהם אונטער די הענד און געפיהרט ביז ער האט דערפיהלט אז מען פיהרט איהם אלץ נידריגער און נידריגער. דערנאך האט ער דערפיהלט, אז ער געפונט זיך אין אזא מין שטוב. פון דארטען האט מען איהם געפיהרט אין אנ'אנדערע שטוב און אזוי פון איין שטוב אין דער אנדערער, ביז מען האט איהם געבראכט אין גרויסען זאל אריין. דא האט מען פון איהם אראבגענומען דעם זאק און פאר זיינע אויגען האט א בליאסק געטהון, ווארום דער זאל איז געווען אויסגעפוצט מיט פעריל, דימאנטען און בריליאנטען. אין מיטען זאל איז געווען א טיש, אויבענאן אויף א טייערען שטוהל איז געזעסען א מאן פון א יאהר פערציג, אנגעטהון ווי א שרה און מיט א בלאנקער שווערד אין דער האנד. ארום איהם זענען געזעסען צוועלף געזונטע יונגען, אלע אנגעטהון אין רויטען זיידענצייג און מיט מעסערס אין די הענד.

שמעלקע האט גלייך פערשטאנען, אז ער איז אריינגעפאלען צווישען רויבער, וואס ווייסען נישט פון קיין רחמנות, נאר ווי אזוי ווי ער קומט אהער האט ער נישט געקענט פערשטעהן, איז איהם נעביך געווארען זעהר ביטער אויפ'ן הארצען און ער האט זיך קוים געקענט האלטען אויף די פיס, האבען איהם די לייט געגעבען א פאר טראפען בראנפען, אז ער זאל קומען צו זיך. דערנאך האבען זיי איהם צוגעפיהרט צו דעם עלטסטען פון די גזלנים און דער עלטסטער האט אויף איהם א געשריי געטהון מיט זיין רויבעריש קול: „ווי אלט ביזטו, דו פערשאלטענער יודי?“ ר' שמעלקע האט איהם געענטפערט שטיל, אז ער איז זעקס און דרייסיג יאהר אלט און געבעטען ער זאל רחמנות האבען אויף זיינע יונגע יאהרען, מחמת ער האט א ווייב מיט קינדער. אבער דער עלטסטער האט זיך נאר אויסגעלאכט און איהם געזאגט, אז ער מעג שוין ווידוי זאגען, ווייל באלד וועט מען איהם טויטען. איז ר' שמעלקע איהם געפאלען צו די פיס און געבעטען ער זאל אויף איהם רחמנות האבען, אבער דער עלטסטער האט איהם אבגעשטופט פון זיך. האט זיך ר' שמעלקע געבעטען אז מען זאל איהם כאטש זאגען מיט וואס ער האט זיך פערזינדיגט וואס מען זאל איהם דארפען טויטען און פון וועמעס האנד ער איז דא אהערגעברענגט געווארען. זאגט צו איהם דער עלטסטער: דאס קען איך דיר זאגען, יוד, נאר בתנאי, אז דו זאלסט פאר אונז שפילען פאר דיין טויט, ווייל מיר האבען געהערט, אז דו ביזט א גרויסער שפילער.

ווי ביטער ס'איז איהם נעביך געווען אויפ'ן הארצען, האט ר' שמעלקע דאך מסכים געווען צו שפילען. מען האט איהם גלייך געבראכט א פידעל. איידער ער האט אנגעהויבען שפילען האט איהם דער עלטסטער געזאגט, אז זיין ביטערען סוף האט ער צו פערדאנקען דעם גרויסען קענער, וועלכער האט איהם מקנא געווען פאר'ן כבוד, וואס מען האט איהם צוגעטיילט ביים דוכס, האט ער בעצאהלט א סך געלד, כדי מען זאל איהם טויטען. האט זיך ר' שמעלקע צוויינט און נאכאמאל געבעטען מען זאל איהם לאזען לעבען און ער וועט די גזלנים געבען נאך מעהר געלד, אבער דער עלטסטער האט זיך אויסגעלאכט און ר' שמעלקע האט גענומען די פידעל און אנגעהויבען צו קרעכצען, ווארום עס איז איהם נעביך געווען זעהר שווער צו שפילען אין אזא עת צרה, ווען דער חלף איז איהם שוין געלעגען אויפ'ן האלז, נאר אז ער האט שוין אנגעהייבען צו שפילען האט ער געשפילט מיט אזא געפיהל, אז דער עלטסטער מיט די איבריגע גזלנים זענען שיער נישט אויסגעגאנגען.

אבגעשפילט און געמיינט, אז איצט וועט שוין קומען דער סוף. ערשט ער הערט ווי איינער פון די גזלנים רופט זיך אב: צו וואס זאלען מיר איהם שוין הרג'ענען, אז פון אונזערע הענד וועט ער סיי ווי סיי נישט לויז ווערען. לאמיר איהם נאך לאזען לעבען, וועט ער אונז דערקוויקען מיט זיין שפילען.

איז דאס וואויל געפעלען דעם עלטסטען און די אנדערע גזלנים און זיי האבען אבגעמאכט דערווייל איהם צו לאזען לעבען. און אזוי איז דערווייל ר' שמעלקע ניצול געווארען.

און ר' שמעלקע איז געזעסען אין א בעזונדערע קאמער, וואס די גזלנים האבען איהם אבגעגעבען, מען האט איהם געגעבען צו עסען און צו טרינקען, אבער נאר מיט א תנאי, אז ער זאל זיין גרייט צו שפילען ווען מען וועט עס פערלאנגען פון איהם. ער האט געגלויבט און געדאנקט דעם בעשאפער פאר דעם חסד און געהאפט, אז דער אויבערשטער וועט איהם נאך ווייטער העלפען און ער וועט אינגאנצען ניצול ווערען פון די רויבערישע הענד און אהיימקומען אויף סכות צו זיין פאמיליע.

4.

און די גזלנים פלעגען אוועקגעהן אויף גאנצע טעג און אהיימקומען שפעט נאך האלבער נאכט. פאר אוועקגעהן פלעגען זיי פערשליסען דעם אריינגאנג צו דער הייל, אזוי אז ר' שמעלקע זאל נישט קענען ענטלויפען, אבער אינעווייניג אין דער הייל פלעגט ער קענען זיך ארומדרעהען פראנק און פריי וואו ער האט נאר געוואלט. ביינאכט פלעגען די גזלנים צוריקקומען פערבלוטיגטע און נאכדעם ווי זיי האבען זיך ארומגעוואשען, האבען זיי זיך געזעצט עסען און טרינקען. נאכ'ן עסען האבען זיי זיך לוסטיג געמאכט און ר' שמעלקע האט געמוזט פאר זיי שפילען. אפט פלעגט זיך מאכען, אז די גזלנים האבען מיט זיך מיטגעבראכט מענשען, וואס זיי האבען געכאפט אויף די וועגען און דא אין דער הייל האבען זיי געטויט די אומגליקליכע מיט כל'ערליי שרעקליכע יסורים און ר' שמעלקע האט דערביי נאך געמוזט צושפילען עפיס פרעהליכעס. וואס ער האט געפיהל'ט דערביי קען מען זיך שוין פארשטעלען. זעהר אפט האט איהם זעהר שטארק באנג געטהון וואס ער איז געבליבען לעבען, און איידער צוצוזעהען ווי מען פייניגט אזוי מענשען, האט ער אויף זיך גיכער געוואונשען דעם טויט. ער האט אפילו געוואלט זיך א מעשה אנטהון, אבי נישט צו דארפען צוזעהען די שוידערליכע מעשים פון די רויבער.

גאנצע טעג האט ער פערבראכט אין תהלים זאגען און בעטען צו גאט, אז ער זאל איהם מציל זיין פון דאנען. ער האט געצעהלט די טעג און געוואוסט, אז ס'איז שוין סכות און ער קען נישט מקיים זיין די מצוות סוכה און אתרוג, דאס האט איהם גאר אינגאנצען צומישט און ער האט זיך דאס לעבען פערוואונשען.

און איין נאכט, דאס איז געווען די נאכט פון הושענא-רבה, האבען זיך די גזלנים אומגעקעהרט אין דער הייל אריין זעהר צארנדיג און דער עלטסטער איז צוגעגאנגען צו איהם און געזאגט: איצט, יוד, איז געקומען די צייט, מען זאל מאכען א סוף מיט דיר. און מען האט זיך טאקי גלייך גענומען צוגרייטען איהם צו טויטען. ר' שמעלקע האט זיי געבעטען, אז זיי זאלען איהם כאטש לאזען ווידוי זאגען און צום לעצטען מאל שפילען אויף דער פידעל. האט מען איהם צוליעב געטהון. ער האט גענומען די פידעל און געשפיעלט, אזוי, אז זיין שפיעלען האט זיי אלעמען צובראכען און זיי זענען געבליבען זיצען ווי פערשטיינערט.

5.

וועלען מיר איהם לאזען ווידוי זאגען אויף זיין פידעל און מיר וועלען זיך אומקעהרען קיין פראג זעהען, וואס

וואס געהערט, וואס געזעהן.

א שווער נסיון.

צווישען די תרי"ג מצוות, וואס יודען היטען אב, אז אויך די מצוה סוכה, וועלכע זיי בעזארגען זיך און בעמיהען זיך וואס בעסער און שעהנער אויסצופיהרען.

וועגען דער דאזיגער סוכה איז געשאפען געווארען א גאנצע ליטעראטור ביי וועלכע עס האבען געהאט א שווערע שטיקעל ארבייט אונזער תנאים און אמוראים. ביז זיי זענען ענדליך געקומען צו א הסכם וועגען דער גרויס פון דער סוכה און וועגען די דינים וואס זענען מיט איהר פערבינדען.

שפעטער, האט זיך וועגען דער דאזיגער סוכה געשאפען אנ'אנדערע ליטעראטור, מען האט געשריבען און בעזונגען די סוכה למשל ווען אנדערע פעלקער פערקלויבען זיך הערבסט צייט אין די שטיבען אריין שיצענדיג זיך פאר די קעלטען און בייזע ווינטען, געזעהט דאמאלס דער יוד גראד אין דער סוכה ווייזענדיג, אז ער האט בטחון, אז ער וועט נישט געפרוירען ווערען. די דאזיגע טעמים און נאך אנדערע מאטיוועז האט מען געשאפען ארום דער דאזיגער מצוה סוכה.

ביים פאלק איבערהויפט ביי די ווייבער האט זיך אבער אויסגעבילדעט א אנדערע מיינונג, אויב מען זיצט אין דער סוכה מיט שכנים מוז מען געבען דעם מאן א גרויסע פארציע כדי נישט פערשעמט צו בלייבען פאר די איבריגע סוכה זיצער, טרעפט טיילמאל אז די פרוי מיט די איבריגע קינדער עסען א שטיקעל טרוקענע חלה און דעם מאן שיקט מען ארויס דאס בעסטע.

היי יאהר סכות, ז'י נויט אין דער יודישער גאס איז אין לשער און נישט קוקענדיג אויף דעם זול איז אבער נישטא דער גראשען, די סוכה איז אבער אויפגעשטעלט, וואס טהוט מען? איז געשעהן א נס: עס רעגענט, די ערשטע טעג האט געגאסען האט מען געפונען א תירוץ, אז מען מוז עסען אין די שטוב, וועט מען במילא זיין פטור פון דער חרפה פאר די שכנים... אבער נישט אלע האבען געקאנט יוצא זיין מיט'ן רעגען-תירוץ, די טראדיציע איז שטארקער פון אלעם, אדרבה, זיי האבען געוואלט בעווייזען, אז נישט קוקענדיג אויף דעם וועטער, וועלען זיי דאך געהן אין דער סוכה. וואס טהוט מען אבער מיט די קלאגעדיגע מאכלים, דער בזין פאר לייטען — איז טאקע געווען א שווערער נסיון.

בעלי תפלות אויף עקספארט.

אמת, מיר האלטען שוין ביי הושענא רבה, ווען מיר בעקומען שוין ארויס דאס הימלישע קוויטעל מיט'ן פראטאקאל מיט דער חתימה, וואס איז אנגעשריבען און אבגעחתמ'ט געווארען ראש-השנה און יום-כפור. פונדעסטוועגען מאכט נישט אויס אז מען זאל פערצייכענען וועגען א מעשה שהיה וואס האט זיך געטראפען אין שטיבעל טארגאווע 9.

ווי בעוואוסט, איז דאס דערמאנטע שטיבעל בעקאנט אלס א בעל-תפילה שטיבעל ד"ה, אז כמעט אלע מתפללים זענען בעל תפילות און דאס שטיבעל טאקע ליפערט בעלי תפילות פאר עטליכע ארטיגע פריוואטע שוהלען.

ויהי היום און אז עס איז געקומען ראש-השנה, האט דער בעל תפלה ר' יעקעלע געדארפט דאווענען מוסף אין א שוהל, איז ער נעביך שוואך געווארען, האט ער געשיקט א שטאפעט אין שטיבעל אריין, אז מען זאל איהם שיקען „פאמאץ“, האט מען איהם געשיקט ר' משה ש. און ער האט אבגעדאווענט א מוסף. כדבעי מאכט זיך א מעשה אז אויך יום-כפור איז דער בעל מוסף ווידער שוואך געווארען און מען האט געשיקט נאך הילף אין שטיבעל אריין, וואס טהוט מען? אז די בעלי תפלות פון שטיבעל האבען שוין זייערע רעסארטען, דער איז דער בעל מתחיל, דער צווייטער בעל שחרית, דער דריטער בעל מוסף און דער פיערטער דער בעל מנחה. מען מוז אבער דאך ראטעווען א קאלעגע, האט מען דעם בעל מנחה געמאכט פאר'ן בעל מתחיל, דעם בעל מתחיל פאר'ן בעל שחרית און דער בעל שחרית ר' איטשעלע איז אוועק אין דער שוהל כדי ארויסצוהעלפען זיין שוואך-געווארענעם חבר און די סיטואציע איז געראטעוועט געווארען.

שמועסט מען טאקע, אז דאס שטיבעל אויף טארגאווע 9 האט בעלי תפילות אויף עקספארט.

עס ציהט צום שורש!

אין אונזער שטאדט איז בעקאנט א געוויסע פאמיליע ק. וואס דער פאטער האט אין דער יוגענד פערלאזט דאס יודישע פאלק, חתונה געהאט מיט א קריסטין און פטור. דאס יודישע פאלק האט נישט קיין סך בעדויערט דעם שאדען און וואלט איינציגווייז פון דער גאנצער זאך פערגעסען. מאכט זיך אבער א מעשה, וואס בעהט זיך, אז מען זאל זי דערצעהלען.

די פאמיליע, וועלכע האט פערקעהרט נאר צווישען קריסטען, האט זיך בעמיהט ביי זייערע קינדער צו פערמיידען דעם סוד, אז זיי שטאמען פון יודען און איינגעפלאנצט דעם געדאנק, אז זיי האבען אין זיך ריין אריש בלוט, דערווייל איז זייערס א טאכטער, דוקא א געראטענע און א שעהנע, אוועק קיין פאריז שטודירען אין דארטיגען אוניווערזיטעט און דער גורל האט געוואלט, אז זי זאל זיך בעקענען מיט א (הערט און שטוינט) יודישען סטודענט, זיך פערליעבט און בעשלאסען חתונה צו האבען.

ויהי כשמועם, ווען די עלטערן האבען דערהערט וועגען דער שווארצער בשורה, איז זיי געווארען ביטער זייער לעבען, פארדאן, איך מיין צו זאגען אז דעם פאטער איז געווארען טרויעריג אויפ'ן הארצען, דאגעגען די מוטער, די אמת'ע קריסטין האט דאס גארנישט אזוי וועה געטהון, הלמאי זי האט דאך אויך אין איהרע יונגע יאהרען חתונה געהאט מיט א יוד און זי האט בעגריסט איהר טאכטער צו איהר גליק. דער פאטער אבער, דער געוועזענער יוד, האט זיך נישט געקענט בערוהיגען, אזא אומגליק, אזא אומגליק, מיט א יוד גאר, און נאך מיט א נאציאנאלען יוד דערצו. האט ער זיך אבגעזאגט פון זיין ווידערשפעניגע און „פערעטע-

דארט איז דערווייל פארגעקומען.

די צוויי דוכסים האבען אלץ נישט געקענט פארגעסען, אז צוליעב זיי איז ר' שמעלקע נעלם געווארען, האבען זיי געלאזט אויסקלעבען מודעות אין אלע ערטער, אז זיי זענען גרייט צו געבען א שלל מיט געלד צו דעם יעניגען, וואס וועט דערגעהן א שליאד פון דעם פערפאלענעם קלעזמער. און אז די מודעות האבען גארנישט געבראכט האבען זיי זיך פערשטעלט פאר יעגערס און מיטגענומען מיט זיך דרייסיג בעדינטע מיט כלי-זין און אלע נאכט האט מען זיך ארויסגעלאזט אין די וועלדער ארום פראג. דארט האט זיך די מחנה צוטיילט אין קלענערע מחנות און מען האט זיך ארויסגעלאזט זוכען אין בעזונדערע ווינקעלעך. אבער זוך היינט זוך מארגען, אז אין ערגיץ איז נישט געווען קיין שפור פון דעם פערפאלענעם. און אלע זענען שוין געווען מיעד פון דעם ארומזוכען אין די וועלדער און די דוכסים האבען זיך שוין געוואלט אומקעהרען און איהם אויפהערען זוכען.

אין דער זעלבער נאכט זענען די דוכסים מיט זייערע בעדינטע אנגעקומען אין דעם וואלד, וואו די גזלנים האבען זיך אויפגעהאלטען. דער וואלד איז געווען א טיעפער און א פינסטערער און מען האט קוים געזעהען וואו מען געהט. פלוצים, ווי זיי זענען אזוי געגאנגען און געטאפט דעם וועג אין דער פינסטערניש האבען די שפורהינט פון די דוכסים זיך אבגעשטעלט אויף איין ארט און בשום אופן זיך פון דארט נישט געוואלט ריהרען. האבען די דוכסים פערשטאנען, אז מסתמא איז דא עפיס אזוינס, וואס עס לאזט די הינט נישט אוועק פון דאנען. האבען זיי אנגעשטעלט די אויערען, אפשר וועלען זיי עפיס דערהערען און זיי האבען טאקי דערהערט א אונגעהויער טרויעריג שפילען, וואס איז געקומען פון דער טיעפעניש, האבען זיי נאכמעהר אנגעשטעלט די אויערען און דערקענט, אז דאס שפיעלט דער פראגער קלעזמער, ווייל קיינער האט נישט געקענט שפילען מיט אזא זיסקייט און מאראלישקייט ווי ער. האבען זיי געגעבען א פייף און באלד זענען אלע דרייסיג מענשען שוין געווען צוזאמען, האט מען אנגעצינדען פאקלען און גענומען זוכען, און מען האט געפונען א עפנונג צו דער הייל פון די גזלנים. זענען די דוכסים מיט זייערע בעדינטע ארייין אין דער הייל מיט זייער כלי-זין און זיי האבען זיך ארונטערגעלאזט אלץ טיעפער און טיעפער און דאס שפילען איז זיי אקעגענקומען אלץ נעהנטער און אזוי זענען זיי נאכגעגאנגען דאס שפילען, ביז זיי זענען אריינגעקומען אין דער קאמער, וואו ר' שמעלקע איז געשטאנען א בעגאסענער מיט טרעהרען און די גזלנים זענען געזעסען ארום איהם שטארק פערטראכטע, זענען די דוכסים מיט זייערע בעדינער בעפאלען די גזלנים און זיי געבינדען, דערנאך זענען זיי צוגעפאלען צו ר' שמעלקען, איהם געקושט און געהאלזט און זיך זעהר געפרעהט, וואס זיי האבען איהם נאך געפונען א לעבעדיגען, דערנאך האט מען די רויבער בער-באלד ארויפגעזעצט אויף פערד און זיי אבגעפיהרט קיין פראג.

געקומען קיין פראג נאך האלבער נאכט האבען זיי די רויבער בעהאלטען אין א קעלער, ווייל זיי האבען נישט געוואלט, אז די זאך זאל מפורסם ווערען, איידער מען וועט פריהער נישט כאפען דעם גרויסען קענער, וואס ער איז געווען דער פאקטישער שולדיגער אין דער גאנצער מעשה, ווייל זיי האבען שוין איצט אלץ געוואוסט. ר' שמעלקען האט מען געלאזט אבבאדען, דערנאך האט מען איהם געגעבען צו עסען און צו טרינקען, כדי ער זאל צו זיך קומען, מחמת ער איז פון גרויס צער און יסורים געווען זעהר אבגעשוואכט. אויך ר' שמעלקען האט מען נישט געלאזט אהיימגעהן, כדי עס זאל נישט ווערען א רעש אין שטאדט. דערנאך האט מען אוועקגעשיקט די בעדינער אין דער הייל אריין, אז זיי זאלען ברענגען פון דארט דאס גאנצע געלד מיט'ן זילבער, וואס האט זיך געפונען אין די געהיימע קאמערען, און הושענה-רבא בייטאג האט דער דוכס פון פראג געמאכט א גרויסען באל און פערבעטען צו דעם באל אלע גרויסע לייט, אויך דעם גרויסען קענער האט מען גערופען, און שטילערהייט האט דער דוכס אויך געשיקט נאך ר' שמעלקע'ס ווייב און איהר געזאגט אז זי זאל זיצען און ווארטען אין איינעם פון די זאלען, ווייל ער האפט, אז באלד וועט זי זיך דערוויסען פון א גוטער בשורה.

אין מיטען דעם באל, ווען אלע געסט זענען שוין געווען פערזאמעלט און מען האט זיך משמח געווען האט דער דוכס געגעבען א צייכען, מען האט געעפענט א זייטיגע טיער און ר' שמעלקע איז אריינגעקומען אין זאל, זעהר שעהן פערפוצט און ער האט זיך פערנייגט פאר אלע שררות און שררה'טעס. האט מען געעפענט א צווייטע טיער און עס איז אריינגעקומען זיין ווייב און ווי זי האט איהם דערזעהן איז זי צוגעפאלען צו איהם, איהם געפאלען אויפ'ן האלז און געוויינט און געלאכט פון גרויס שמחה. מאן און ווייב האבען זיך געהאלזט און געקושט און אלע אין זאל זענען אזוי גערוהרט געווארען, אז טרעהרען האבען זיך געגאסען פון זייערע אויגען. אין מיטען דערינען איז געווארען א גערודער אין זאל, ווארום דער גרויסער קענער איז פון שאנדע אומגעפאלען און איז מעהר נישט אויפגעשטאנען. דערנאך האט מען אין דעם זאל אריינגעבראכט די אלע גזלנים געשמידט אין קייטען און ר' שמעלקע האט דערצעהלט דעם גאנצען עולם, וואס מיט איהם איז פארגעקומען.

צומארגענס שמיני עצרת, האט די גאנצע שטאדט גערעש'ט מיט דער געשיכטע און ז׳י צוועלף גזלנים זענען צוהאקט געווארען אויף שטיקער. דאס גאנצע עשירות, וואס מען האט געפונען אין דער הייל האט מען אבגעגעבען ר' שמעלקען, וועלכער האט פון דעם נישט געוואלט נהנה זיין און עס צוטיילט אויף צדקה, און ער האט אויסגעלעבט זיינע יאהרען אין נחת און גדולה.

פראפעסיאנעלע פאך-שולען אדער הויך שולען פאר אונזער יוגענד?

אין א טייל פוילישער פרעסע ווערט לעצטענ'ס געפיהרט א דיסקוסיע וועגען ענדערן דעם ביז-יעצטיגען סיסטעם פון שול-וועזען.

פוילען בעזיצט ביים היינטיגען טאג 60 טויזענד לעהרער, וועלכע לערנען מיט 8 מיליאן קינדער אין 30 טויזענד פאווּשעכנע שולען.

די קינדער, נאכ'ן ענדיגען 7 אבטיילונגען פון די פאווּשעכנע שולען קוקען מיט פערדרוס אויף זייערע קאלעגען, וועלכע האבען די מעגליכקייטען וויטער פארטצוזעצען זייער לעהרע אין די מיטעל-שולען און נאכ'ן ענדיגען די מיטעל-שולע, בעקומענדיג מאטורע, געפונט די יוגענד פאר איהר חוב צו פערבייטען די מאטורע אויף א דיפלאם פון א אוניווערזיטעט אדער פאליטעכניק, דען קיין אנדערן אופן פון פערדינסטען שטעלט זי'ך אונזער יוגענד נישט פאר. עס מאכט דעם איינדרוק, אז מיר דארפען גארנישט קיין מענשען, וועלכע זאלען בעזיצען מיטעל-בילדונג, נאר אלע מוזען האבען א דאקטאר אדער אינזשיניער-טיטול.

די אוניווערזיטעטען אין פוילען און אויסלאנד זענען איבערפולט. עס איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז דאס ליבעראלע טשעכיען, וואו אונזער יודישע יוגענד האט נישט געפיהלט ביז יעצט קיין בעשרענקונג אין אלע הויך-שולען, איז לעצטענס געווען געצווינגען ארויסצוגעבען א פעראָרדנונג, נישט צוצולאזען אין די הויך-שולען קיין פרישע אויסלענדער, ווייל אלע הויך-שולען זענען איבערפולט.

אין דער יעצטיגער שווערער צייט פון אלוועלטליכען עקאנאמישען קריזיס, ווען דיפלאמירטע אינזשיניערען נעמען איבער פאסטענס שאפערען אדער פערקויפען עלעקטרישע אינסטאלאציעס, דאקטוירים-מעדיצין ווערען מיטארבייטער אין די צייטונגען, אדוואקאטען קעמפען וועגען א קליענט, דאס אלעס צוליעב דעם שטיקעל ברויט.

און די דאזיגע לאגע איז נישט נאר ביי אונז.

אין דייטשלאנד האבען די ארבייטסלאזע אינזשיניערען געשאפען א פראפעסיאנעלען פעראיין, כדי צו פערלאנגען רעגירונגס-שטיצע. אין די גריכישע רעסטאראנען בעדינען קעלנערס וואס בעזיצען צוויי פאקולטעטען. די סטאטיסטיק אין טשעכיען בעווייזט א אונגעהויער גרויסע צאהל מענשען מיט דיפלאמען אלס ארבייטסלאזע.

צו א גאנצער רייהע אונגעזונטע נאך-מלחמה ערשיינונגען איז צוגעקומען נאך איינע: יעדער וויל זיך לעגיטימירען אלס א אינטעליגענט, יעדער וויל האבען א בעשייניגונג, אז ער געהער צו דער אויסדערוועהלטער ראסע, עס האט זיך געשאפען א מיינונג, אז מען דארף שעצען נאר די יעניגע, וועלכע מען קען טיטולירען און אז דער איינפאכער עהרליכער און פעהיגער בעל-מלאכה געהער נישט צו דער „געזעלשאפט", ווייל ער איז נישט קיין טיטולירטער.

עס האט בעהערשט די עלטערן און ערציהער נישט קיין געזונדע פסיכאזע צו שטיפען זייערע קינדער אין די הויך-שולען, צוליעב וועלכען זיי זאגען זיך אב פון די עלעמענטארסטע בעדערפנישען און ווילען נישט הערען, דאס די יוגענד זאל זיך פערנעמען מיט מלאכה.

עס פעהלען אונז פראפעסיאנעלע אויסגעבילדעטע בעלי-מלאכות. אונזערע בעלי-מלאכות בעשטעהן 70 פראצענט פון אנאלפאבעטען און זעלבסטלערנער, וועלכע בעזיצען נישט קיין טעכנישע וויסענשאפטען און האנדעלס-נאכריכטען.

ביי די עקזאמענס אויף מייסטערס האט זיך ארויסגעוויזען, אז בעלי-מלאכות, וועלכע פיהרען זייערע ווארשטאטען צעהנדליגער יאהרען האבען נישט געקענט ענטפערן אויף די עלעמענטארסטע פראגען אין זייער בראנזשא שוין נישט רעדענדיג וועגען קאלקולאציע אין זייער פאך, וואס עס איז דער הויפט-יסוד אין יעדער צווייג פון פראדוקציע און האנדעל.

מיר זעהען, דאס א שטאדט, וועלכע האט א פאר טויזענד איינוואוינער בעזיצט א גימנאזיום, דאגעגען לאזט זיך בעמערקען דאס אין גרעסערע אינדוסטריע-צענטרען איז נישטא קיין פאך-שולען, צ. ב. ראדאם און קעלץ, וואו עס געפונען זיך די גרעסטע גארבעריען, פערמאגען נישט קיין גארבעריי-שולען. ביאלאסטאקער אומגעגענד האט נישט קיין טעקסטיל-שולע או"וו. אזעלכע בעציהונגען קענען צו קיין גוטעס נישט ברענגען. עס מוז קומען צו א פעראָרימקייט פון אונזער אינטעליגענץ און דאביי מוזען מיר אימפארטירען מייסטערס, צאהלענדיג יעדען פרייז, ווי עס האט יעצט א ארט. מיר דארפען אבברענגען און אפילו צאהלען די העכסטע פרייזען נישט קיין מייסטער, וועלכע זאלען פערנעמען א ארט אין דער אינדוסטריע, נאר אין שול-וועזען, כדי זיי זאלען אויסבילדען אונזער יוגענד אין אלע מעגליכע געהיימניסען פון דער גרויסער טעכניק און זאלען איינווארצלען אין די מוחות די ליעבשאפט און עהרע צו מלאכה און מכשירים.

אין דער יעצטינער שווערער ווירטשאפטליכער לאגע איז איין איינציגער אויסחעג צו רעטען אונזער יוגענד, כדי זי זאל נישט זיין ארבייטסלאז, צו פערנעהמען זיך מיט פראפעסיאנעלע ארבייט און בעזוכען פראפעסיאנעלע שולען, נישט ווי דאס האט א ארט לעצטענס, דאס יאגען זיך נאך דיפלאמען.

מ. קרעמסקי

גלייכווערטלעך פון יודישע גדולים.

עס פעהלט איהם עפיס אנדערש.

א חזן, וואס פאהרט ארום איבער די שטעדט דאווענען, איז אמאל געקומען צום בעוואוסטען בודאפעשטער חזן, פראפעסאר פרידמאן מיט א בקשה, ער זאל איהם בארגען א משורר, ווייל ער דארף פאהרען אין א דערבייאיגע שטאדט דאווענען און עס פעהלט איהם אזא איינער.

האט דער פראפעסאר פרידמאן געזאגט צום חזן;

— זינג מיר עפיס, וועל איך הערען, וואס פאר א שטימע דו האסט, וועל איך במילא וויסען, וואס פאר א משורר דיר צו בארגען.

האט דער חזן פאר איהם געזינגען.

— ניין, האט איהם דער פראפעסאר געזאגט — דיר פעהלט נישט קיין משורר, נאר דיר פעהלט א חזן, און א חזן צו בארגען האב איך נישט...

ווי יעדער יוד.

ר' חיים וואלאזשינער האט תמיד עוסק געווען אין תורה, און האט קיינמאל נישט מבטל געווען אפילו א רגע ממש „לא פסק פומיה מגירסא", די מויל נישט פערמאכט, האט ער נישט געהאט קיין יכולת צו לערנען אינוויינג האט ער געלערנט אויסוויינינג. אפילו בעת ענטפערען מענשען, האט ער נישט מפסיק געווען פון לערנען, זיין דרך איז געווען, אויסהערען וועגען וואס מען איז געקומען צו איהם, נישט אויפהערענדיג צו שאקלען מיט די ליפען.

האט מען איהם אמאל געפרעגט:

— רבי, ווי בעווייזט איהר עס אויסצוהערען מענשען, זיך אריינטראכטען אין כמה ענינים און לערנען בעת מעשה?

— עס איז א קלייניגקייט — האט ר' חיים געענטפערט — כמעט איטליכער יוד בעווייזט עס אין דאווענען. דאס מויל דאווענט און דער קאפ טראכט עפיס אנדערש...

געפונען א תירוץ.

א ליטוואק א שניידער איז אוועק קיין אמעריקא און איז דארטען געווארען א — רב. אין א געוויסע צייט שפעטער איז צו איהם געקומען זיינער א ברודער, און זעהט ווי זיין ברודער דער שניידער פיהרט זיך ווי א רב. צומארגענס זעהט ער, ווי מ'האט דעם ברודער — רב גערופען אויף א פדיון-הבן, און ווי ער האט גענומען דערפאר פינף דאלאר, דא האט זיך שוין דער ברודער נישט געקענט מעהר איינהאלטען און האט ביי איהם געפרעגט:

— מילא, אז דו ביזט געווארען א רב, אויף דעם וויל איך קיין קשיות נישט פרעגען... קיין רב ווערט נישט געבוירען א רב, געוויס האסטו געלערנט תורה און דו האסט זיך אויסגעלערנט צו זיין א רב, אבער א כהן ווי אזוי קאנסטו זיין? אונזערע אבות אבותנו זענען דאך קיין כהנים נישט געוועזען...

— בערוהיג זיך ברודערל, האט איהם דער „רב דער כהן" געענטפערט:

— אזוי ווי דאס קינד איז א בכור, אזוי בין איך א — כהן...

רישע" טאכטער און זיין ברכה די טאכטער נישט געגעבען. די מוטער די קריסטין האט איהר ברכה יא געגעבען און איז געווען אויף דער חתונה.

אין א בריוועל וואס די טאכטער שרייבט צו איהר שטרענגען פאטער האט זי צווישען אנדערס אויך בעמערקט, אז ער זאל זיך נישט נעמען צום הארצען איהר שריט, ווייל סוף כל סוף קומט ער דאך אויך ארויס פון יודען. נו, במילא האט עס זי, זיין טאכטער, צוריקגעצויגען צום שורש.

דער אמת'ער פאלקס-דיכטער.

מיט'ן אנקום פון דעם גרויסען העברעאישען פאלקס-דיכטער ח. נ. ביאליק קיין פוילען אלס „תרבות"-גאסט, האט זיך ווידער דערוועקט די אנגעוועהטאגטע פראגע יודיש-העברעאיש, וואס האט אמאל פערנומען א חשובן ארט אלס דיסקוסיע צווישען די פארטיי-פיהרער פין געוויסע ריכטונגען.

ווייזט זיך אבער ארויס, אז ביאליק אליין דער גרעסטער העברעאישער דיכטער פון איצטיגען דור, האט גאר נישט פיינט די יודישע שפראך, נאר פערקעהרט, ער האלט, אז אין גלות איז יודיש די פאלקס-שפראך אויף וועלכע מען דארף שרייבען און לעזען.

אויף דער באהן וואו מען האט איהם אבגעווארט, האט איינער פון די געסט זיך אנגערופען צו ביאליק'ן אויף יודיש, די זייטיגע האבען יענעם אויפמערקזאם געמאכט: דבר עברית — רעד העברעאיש — אויף וועלכען ביאליק האט געמאכט א בעמערקונג, אז עס מאכט נישט אויס, ער קאן רעדען יודיש, ווארום אין גלות איז די הויפט-שפראך יודיש.

אקעגען וואס דערצעהל איך דאס, כדי אייך צו בעווייזען, אז דער אמת'ער פאלקס-דיכטער איז נישט קיין פאנאטיקער, נאר ער זאפט אין זיך איין די פאלקסטימליכקייט פון דער נאציע. און דערפאר זאג איך טאקע, אז ח. נ. ביאליק איז דער אמת'ער פאלקס-דיכטער.

נאך א קולטור ווינקעל.

די וואך איז ערעפענט געווארען די ציוניסטישע ביבליאטעק וועלכע איז שוין א לענגערע צייט נישט געווען טעטיג.

די ביבליאטעק האט געעפענט די יוגענד-ארגאניזאציע „הרצליה", וועלכע האט דאס געמאכט מיט פאמפע. מיט רעדעס און בעגריסונגען, מיט פאטאגראפיעס אז"וו.

לעולם איז דאס נישט קיין נייע ביבליאטעק, נאר ווי איך געדענק איז זי געשאפען געווארען מיט 20 יאהר צוריק דורך דער „ליטעראַרישער געזעלשאפט" און דער שרייבער פון די שורות האט צוזאמען מיט ה' פעדערמאן און ה' געלבארד די דאזיגע ביבליאטעק געקליבען אין שימינס וועלט-ביבליאטעק אין ווארשא נאלעווקי 33 און זי געבראכט קיין טשענסטאכאו, וואו זי איז געווארען דאס אייגענטום פון דער „לירא" און ערשט שפעטער, נאך דעם מלחמה אויסברוך האט דער דאמאלסדיגער פרעזעס ה' מארקוספעלד זי אוועקגעשענקט דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וואו זי איז נישט ווי געהעריג געפפלעגט געווארען, עטליכע מאל פערמאכט געווארען און צום סוף אינגאנצען אויפגעהערט צו זיין טעטיג.

ענדליך איז זי איבערגעגאנגען אין די הענד פון יוגענד און די וואך איז טאקי פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג, וואס מען האט מיט פאטאס בעגריסט און זיך געוואונשען, און מיר ווילען, אז די וואונשען זאלען מקוים ווערען און אין טשענסטאכאו זאל צוקומען נאך א קולטור-ווינקעל.

„אל תקשקש בקומקום" — האק נישט קיין טשייניק.

אויף דער פארלעזונג פון בונדישען פיהרער יעקב פאט, וואס איז פארגעקומען די ערשטע טעג יום-טוב האט א אנוועזענדער, דער ה' ז—ד בעת דער פרעלעגענט האט גערעדט וועגען ציוניזם און העברעאיש איהם געמאכט א צווישענרוף, אז ער זאל נישט האקען קיין טשייניק, אויף וואס דער פרעלעגענט האט איהם באלד אויפ'ן ארט אויפמערקזאם געמאכט, אז ער זאל דאס זעלבע זאגען אויף העברעאיש. יענער איז אבער בעקאנט מיט די דראבנע אותיות און אויפ'ן ארט איהם געענטפערט: אל תקשקש בקומקום, ד"ה אויף פראסט יודיש: האק נישט קיין טשייניק.

דער פרעלעגענט זעהענדיג, אז ער האט צו טהון מיט א יודע ספר האט ער די רעדע פערענדיגט מיט אנדערע ענינים.

א שווערע אויפגאבע.

דער היינטיגער חודש איז געווידמעט דער פראפאגאנדע פאר'ן יודישען בוך.

דאס יודישע בוך געפונט זיך אין א זעהר טרויעריגער לאגע, מחמת דעם, וואס יודען זענען איבערהויפט א קליין פאלק און צווישען דעם קליינעם פאלק איז פערהאן א גרויסער טייל, וואס שעמט זיך צו לעזען יודיש און די, וואס ווילען שוין יא לעזען האבען נישט קיין געלד עס צו טהון. אויך די ביבליאטעקען, וואס זענען געווען די הויפט-קאנסומענטען פון יודישען בוך, געפונען זיך אין א שווערען מאטעריעלען קריזיס, שטעהט דאס דאזיגע בוך פעריתומ'ט און ווארט אויף א לעזער.

קומט דאס פאר דעם חודש א פראפאגאנדע און דאס בוך האט מען געמאכט ביליגער.

יא, מיינע פריינד, איהר האט אויף זיך גענומען א עהרליכע אבער שווערע אויפגאבע.

קהל'ס אתרוג האט געהאט ערפאלג

זעלטען ווער עס האט געהאט הייאהר צו קויפען א אתרוג פאר זיך, ווארום פאר די פאר גילדען האט ער זיך געקויפט א ברויט מיט א שטיקעל חלה. מען מוז דאך אבער אתרוג בענטשען אויך, האט זיך טאקי פערזאמעלט אין דער שטאדט-שוהל א גרויסער עולם דעם צווייטען טאג יום-טוב און האבען נעבענשט מיט'ן קהלה-אתרוג. זענען זיי געשטאנען א לאנגע רייהע און געווארט ביז עס וועט אנקומען צו זיי.

וואס, וואס, נאר קהל'ס אתרוג האט היי-יאהר געהאט גרויס ערפאלג.

לויתן

ציוניסטען!

דער 17-טער ציוניסטישער קאנגרעס האט געוועהלט א נייע עקזעקוטיווע און א נייעם פרעזידענט, אבער די פאליטישע ליניע סיי פון דעם פרעזידענט, סיי פון דער עקזעקוטיווע איז דיזעלבע ווי די פוריגע. אין דעם לעצטענס פערעפענטליכטען מאניפעסט קומען אמבולטסטען צום אויסדרוק די זעלבע ברית-שלום טענדענצען, צו וועלכע מען איז לײדער געווען געוואוינט בשעת פרעזידענט איז געווען וויצמאן, אמת מען פיהלט אין דעם דאזיגען מאניפעסט דעם איינפלוס פון יודענשטאאטלער פארבשטיין — מען בעמערקט אבער אויך גאנץ גוט, אז זיין שטים ווערט דורך דער מעהרהייט פון דער עקזעקוטיווע דערשטיקט. דער דאזיגער, אלזא, מאניפעסט, וואס מוז דיענען אלס דער אני מאמין פון דער נייער ציוניסטישער לייטונג און איז דער אנזאג פון איהר טאקטיק — מוז אויך גלייכצייטיג בעטראכט ווערען אלס קאמפס-ארויספאדערונג געגען אונז און אונזערע לאזונגען—און דעם קאמף מוזען מיר אויפנעהמען.

אויך אויף דעם פוילישען ציוניזם האט דער קאנגרעס ווייניג וואס משפיע געווען. פאר די וואהלען צום קאנגרעס האט דער פרעזעס פון ציוניסטישען צ. ק. אין פוילען ה' יצחק גרינבוים ערקלערט, דאס אויב די וואהלען וועלען נישט געבען אזא רעזולטאט, דאס די על-המשמר גרופע זאל האבען וועניגסטענס אזוי פיעל מאנדאטען, וויפיעל די רעוויזיאניסטען מיט עת-לבנות צוזאמען — דאן וועט ער צוזאמען מיט'ן גאנצען צ. ק. גלייך דימיסיאנירען. אין רעזולטאט פון די וואהלען האט די על-המשמר גרופע און קאנגרעס-פוילען בעקומען אזא צאהל שטימען, וועלכע האט קוים געקלעקט אויף א העלפט מאנדאטען פון דער צאהל, וועלכע עס האבען בעקומען די רעוויזיאניסטען אליין. אלע זענען דאן געווען זיכער, אז דער צ. ק. מיט זיין פרעזעס וועלען ווארט האלטען, אבער דאן זענען געקומען ערקלערונגען אהער און אינטערפרעטאציעס אהין, וואס עס האט געגעבען דעם רעזולטאט, אז נישט דער צ. ק., וועלכער שטיצט זיך אויפ'ן פערטרויען פון א נישטיג הייפעל על-המשמר חברים, דימיסיאנירט און נישט

עס ווערט צונויפגערופען די פוילישע לאנדעס-קאנפערענץ.

עס פערשטעהט זיך, אז אזא מין האנדלונג, סיי פון דער עקזעקוטיווע, סיי פון צ. ק. רופט ארויס א שטארקע עמפערונג ביי יעדען אויפריכטיגען ציוניסט. אין צוזאמענהאנג דערמיט קורסירען אין אונזער מחנה דריי אויפפאסונגען: איינע איז פאר'ן ארויסטריט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע, די צווייטע איז פאר'ן פערבלייבען אין דער אלוועלטליכער און פאר'ן ארויסטרעטען פון דער פוילישער לאנדעס-ארגאניזאציע, אלזא פאר בילדען א פראקציע, און די דריטע — איז פאר'ן פערבלייבען סיי אין דער אלוועלטליכער, סיי אין דער לאנדעס-ארגאניזאציע, נור מיט א פערשארפטער טאקטיק.

די ענטשיידונג פון די דאזיגע פראבלעמען געהערט צו דער רעוויזיאניסטישער וועלט-קאנפערענץ, וועלכע וועט פארקומען אין דעצעמבער ד. י. די 5-טע פוילישע רעוויזיאניסטישע לאנדעס-קאנפערענץ דארף קריסטאליזירען דעם שטאנדפונקט פון פוילישען רעוויזיאניזם. אין צוזאמענהאנג דערמיט פיהרט זיך יעצט אין גאנץ פוילען א איבערערגיסטרירינג פון אונזערע אלטע חברים מיט א גלייכצייטיגער ווערבירונגס-אקציע. וואהל-רעכט צו דער קאנפערענץ וועלען האבען נור די חברים, וועלכע האבען זיך רעגיסטרירט.

מיר פאדערען דעריבער אויף אלע אונזערע חברים ווי אויך די רעוויזיאניסטיש-דענקענדע ציוניסטען זיך ווי אמשנעלסטען צו רעגיסטרירען, כדי צו ערמעגליכען זיך א איינפלוס אויף דער קאנפערענץ.

רעגיסטרירען קען מען זיך יעדען טאג פון 8—9 אווענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, פילסודסקי 13 ביים אמטירענדען חבר.

פערוואלטונג פון ציוניסטיש-רעוויזיאניסטישען פערבאנד

אין פוילען

אבטיילונג אין טשענסטאכאוו

פרעזעס: אליה איצקוביץ

סעקרעטאר: אפרים בראטמאן.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון „לינת הצדק".

פערגאנגענעם מאנטאג איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגלידער פון „לינת הצדק".

אלס פארזיצענדער פון דער אלג. פערזאמלונג ווערט געוועהלט ה' משה האלטער, אסעסארען ה"ה: זאנדבערג און אלפוס, סעקר. י. ראזינער.

פונ'ם בעריכט פאר'ן יאהר 1930 איז צו זעהען, דאס טראץ דעם קריזיס האט די געזעלשאפט ענטוויקעלט א ברייטע טעטיגקייט. די צאהל מעזיצינישע עצות איז פיעל איבערשטיגען די הילף פון 1929. א בעדייטענדען חלק האבען אין דעם די דאקטוירים, וואס ערטיילען הילף אומזיסט אדער פאר זעהר א מינימאלען האנאראר.

א דאנק דעם אבמאך מיט די דאקטוירים בעקומט יעדער קראנקער דעם געפאדערטען ספעציאליטעט.

אויך די רעצעפטען-הילף איז פערגרעסערט געווארען א דאנק דעם אנגאזשירען דעם ה' ס. מיטלער, וועלכער גיט ארויס אלע רעצעפטען אויפ'ן ארט, אזוי אז די געזעלשאפט שפארט איין פיעל געלד.

בס"ה איז אויסגעגעבען געווארען 10.000 זל., וועלכע זענען געדעקט געווארען דורך די הכנסות פון דער יוד. קהלה, מיטגלידס-בייטראג א"א.

צום סוף איז אויפסניי אויסגעוועהלט געווארען אין דער פערוואלטונג ה': א. האמבורגער, ד"ר ליפינסקי, י. זילבערשטיין, ב. זשעריקער, א. מיענטקעוויטש, מ. סודאוויטש, י. מ. קרעל, א. יורקעוויטש, א. פאזשניאק, א. קאנגרעצקי, י. בעם, י. גרילאק.

„א ר ד ר ט"

היינט פרייטאג הויבען זיך אן די גאסטראלען פון די יונגסטע, "שבי-יונגסטע ארטיסטען און דעם יונגסטען טעאטער וואס מיר פערמאגען — „ארדרט".

נישט דא איז דאס ארט צו געבען א אבשאצונג וועגען מהות און ליניע וואס דאס טעאטער האט זיך געשטעלט, איין זאך איז קלאר, דער סינטעז פון טעאטער איז פרייד, און די דאזיגע פרייד שפרודעלט ארויס פון דעם צוזאמענשפיעל פון די יונגע וואס געהן זיכער און מיט פעסטע טריט צו זייער ציעל, און א פרייד בעהערשט ווען מען זעהט זיי, די נשמה ווערט בעהויכט און עס ווילט זיך בלייבען אין דעם עקסטאז און נחת-רוח.

ואלה שמות: און דאס זענען די נעמען פון די כאליאסטרע וואס פערנעמען דעם אויבען אן אין דעם נשמה-יתירה-דיגען טעאטער: מאריא דאלסקא, לאלא זילבערמאן, שיינע מרים, מאניא פעטערמאן, שמואל גאלדשטיין, שמעון דזיגאן, ישראל שומאכער, מאטיל קאן, יעקב ריינגלאס, א. א.

די פארשטעלונגען ווערען געגעבען פרייטאג אווענד, שבת נאכמיטאג און שבת אווענד. און די לעצטע פארשטעלונג ווערט געגעבען זונטאג אווענד.

טשענסטאכאווער יודען — געהט אין „ארדרט"!

די פייערליכע ערעפנונג פון דער „הרצליה" - ביבליאטעק.

פערגאנגענעם זונטאג איז אין איי-גענעם לאקאל אויף פילסודסקי 13 פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג פון דער ציוניסטישער ביבליאטעק, וואס איז אויפסניי ארגאניזירט געווארען דורך דער יוגענד-ארגאניזאציע „הרצליה".

די פייערונג האט געעפענט ד"ר הירשבערג, וועלכער האלט א רעדע אין דער העבראישער שפראך וועגען דער בעדייטונג פון בוך און בפרט פון דער העבראישער קולטור פאר'ן יונגען יודישען דור.

אין פרעזידיום ווערען איינגעלאדען פארשטעהער פון פערשידענע ארגאניזאציעס.

דאן קומען פאר בעגריסונגען און צווישען אנדערע בעגריסט אויך א פארשטעהער פון אונזער צייטונג.

אין נאמען פון „הרצליה" האלט א רעדע אין פויליש ה' קארטוז, ווען ער דאנקט אויך גלייכצייטיג אלע דעלעגאטען און געסט.

דאן ווערט די באנד אדורכגעשניטען דורך ד"ר הירשבערג, די יוגענד זינגט „התקוה" און „תחזקנה" און עס קומט פאר א פאטאגראפישע אויפנאהמע.

די נדבות בעת הזכרת-נשמות פאר „מחזיקי הדת".

די פערוואלטונג פון דער היגער תלמוד-תורה „מחזיקי הדת", אויך דער ראבינאט בעט אונז אויפמערקזאם צו מאכען די היגע יודישע "בעפעלקערונג אז אין נאמען פון „מחזיקי הדת" וועלען נאך יום טוב ווערען ארומגעשיקט מענשען מיט פושקעס, אויף וועלכע עס געפונט זיך א אויפשריפט „הזכרת נשמות", צו זאמלען פון די מנדבים וואס זענען מנדב בעת זיי זענען מזכיר זייערע פערשטארבענע עלטערן אין שמיני עצרת.

„מחזיקי הדת" געפונט זיך ווי בעוואוסט אין א קאטאסטראפאלען געלד-מאנגעל און עס איז דער חוב פון די מנדבים איבערצוגעבען זייערע נדבות נאר פאר דעם גרויסען צוועק צו ערציהען ארימע קינדער און יתומים.

פון דער ביבליאטעק אויפ'ן נאמען פון תיאודור הרצל.

די פערוואלטונג פון דער ביבליאטעק איז מודיע, אז די ביכער ווערען ארויסגעגעבען יעדען זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג פון 8 ביז האלב 10 אווענד און לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פילסודסקי 13. אין דער ביבליאטעק געפונען זיך העבראישע, יודישע, פוילישע, דייטשע און רוסישע ביכער.

די אבצאהלונגען זענען פאלגענדע: פאר תלמידים און מיטגלידער פון ציוניסטישע ארגאניזאציעס קויציע 1 זל., חודש אבצאהל 50 גר; פאר אנדערע 3 זל. קויציע און חודש אבצאהל 75 גר

פעטע מענשען קענען ערציעלען אויסגיביגען שטוהל-גאנג דורכ'ן געוויסענהאפטען געברויך פון נאטירליכען ביטער וואסער Franciszka Józefa

בעשטראפט טאבאק-שמוגלער מיט 142 טויזענד זלאטעס.

עס איז פארגעקומען דער פראצעס געגען איינִיגע פויערים פון דארף ציישע, וועלכע די פאליציי האט מיט איינִיגע מאנאטען צוריק בעמערקט ביינאכט אין דער געגענד פון סטראדאם אויף דער באהן-ליניע שמוגלען אייניגע זעק דייטשען טאבאק.

די שמוגלער זענען דאן ענטלאפען, אבער די פאליציי האט זיי נאכגעשאסען און די צוויי אנפיהרער פאסטערנאק און גלאמב ראנירט און אזוי ארום האט מען זיי געכאפט.

די דאזיגע צוויי שמוגלער זענען דורך דעם געריכט בעשטראפט געווארען מיט 142 טויזענד זלאטעס אדער 177 טעג ארעסט.

די געלד-שטראף בעטרעפט 5 מאל אזוי פיעל, וויפיעל עס וואלט פון טאבאק בעטראפען דער צאל-אבצאהל.

קומט אבנעמען די געווינסען.

דער בית-לחם רופט צום צווייטען מאל די געווינער פון דער בית-לחם לאטעריע וואס בעזיצען די נומערן, 17 (געוואונען א וויזשימאטשקע), 229, 583, 444 (געוואונען אייביגע פעדערס), און נומער 164 (א לעדערנע טעקע) אבצונעמען זייערע געווינסען.

זי האט זיך נישט געקענט פון שמערצען בכלל רירען,

איצטער איז זי פטור אינגאנצען פון רעוומאטיזם!

וואס פאר א שרעקליכער געפיהל נישט קענען אליין אויפשטעהן פון בעט! אזוי שטייף זענען די הענט און פיס! — נישט פעהיג צו דער ארבייט—דאס איז א קרבן פון רעוומאטיזם. אבער היינט איז זי ווייטער פריש און בעוועגליך ווי פריהער און פיהלט נישט קיין שום וועהטאגען. כרוי וו. מאיק, גרודזיאנדז, שעווסקא 16‌1 שרייבט אונז: שוין א לענגערע צייט האב איך געליטען אויף רעוומאטיזם אין די הענד און פיס. די וועהטאגען האבען מיר אזוי דאקוטשעט, אז איך האב אפט א גאנצע נאכט נישט געקענט שלאפען. מיינע הענד און פיס זענען מיט דער צייט אזוי שטייף געווארען, אז איך האב מיך כמעט נישט געקענט ריהרען. איך קען פשוט נישט בעשרייבען ווי איך האב דורך דער צייט געליטען. דורך 7 חדשים האב איך פרובירט פערשידענארטיגסטע מיטלען וועלענדיג זיך בעפרייען פון די שרעקליכע וועהטאגען. אבער עס איז מיר באמת ערשט דאן בעסער געווארען, ווען איך האב אנגעהויבען נעמען טאגאל. שוין אין א וואך ארום זענען די וועהטאגען געווארען קלענער און איך האב געקענט רוהיג שלאפען. זעהענדיג אזעלכע גוטע רעזולטאטען האב איך ווייטער גענומען טאגאל שטרענג לויט פארשריפטען. מיט דער צייט האב איך ווי-ראזשנע געפיהלט ווי מיינע הענד און פיס ווערען וואס ווייטער מעהר בעוועגליכער. איצט בין איך שוין אינגאנצען פטור פון דער אונאנגענעהמער קרענק, אזוי, אז היי-יאהר האב איך א דאנק טאגאל געקאנט פערציכטען אויף א רייזע אין א קור-ארט. טאגאל איז באמת א ראדיקאל מיטעל! וועגען דעם קענען עדות זאגען טויזענדער מענשען, וואס האבען גענומען טאגאל ביי רעוומאטיזם, פאדאגרע, רייסען און ברעכען אין די ביינער, נערוועז און קאפוועהטאג, גריפע, פערקיהלונגען און אנדערע עהנליכע קראנקהייטען. אונשעדליך פאר'ן מאגען, הארץ און אנדערע ארגאנען. טאגאל שטילט נישט נאר די וועהטאגען, אבער דערשטיקט אויך אין קערן די אלע חולאת'ן! דעריבער האט מען אפילו ביי כראנישע פאלען דערגרייכט מיט טאגאל איבערראשענדע רעזולטאטען. און ווען נאך טויזענדער דאקטוירים פערשרייבען טאגאל. קען דאך יעדער מיט צוטרוי דעם מיטעל קויפען. פראבירט נאך היינט, פאדערט אבער וויראזשנע נאר טאגאל! אין אלע אפטייקען

קליינער פעליעטאן.

הערבסט...

קומענדיג אין דערפריה אין רעדאקציע, טרעף איך אויף מיין „שרייב-ווארשטאט" א בריוועל פון רעדאקטאר, וועלכער בעפעהלט מיר, אז מיין היינטיגער פעליעטאן זאל זיין אויסשליסליך געווידמעט דעם יום-טוב שמחת-תורה, ער זאל זיין עפיס פרעהליך, שפיציג און וויציג, אז דער עולם זאל האבען פון וואס צו לאכען, ווארום פון דיינע פריהערדיגע פעליעטאנען — שרייבט ווייטער דער רעדאקטאר—בעפאלט א מרה-שחורה עס פיהלט זיך נישט קיין פרעהליכע נאטע...

לאין ברירה האב איך געמוזט פון זיך פערטריבען אלע מרה-שחורה'דיגע געדאנקען, וואס בעהערשען מיך די לעצטע צייט און קאן זיך פון זיי נישט בעפרייען און האב אנגעהויבען צו טראכטען פון פרעהליכע זאכען, ווי למשל פון דער פעלקער-ליגע און איהר אינטערווענץ אין דעם כינעזיש-יאפאנישען סכסוך, וועגען די היטלער-אקציע אין דייטשלאנד, אדער גאר וועגען די וויזיט פון בריאן און לאוואל אין בערלין. און עס איז מיר באמת אביסעל פרעהליכער געווארען...

פון דעם אבער, האב איך קיין שמחת תורה'דיגען פעליעטאן נישט געקאנט מאכען, האב איך בעשלאסען צו בעזוכען א רייהע אינסטיטוציעס, אפשר וועל איך דארט נעפונען עפעס פרעהליכעס, וואס זאל מיך אויפהייטערען און געבען מאטעריאל אויף א אמת פרעהליכען שמחת-תורה'דיגען פעליעטאן.

דאס ערשטע האב איך בעזוכט אונזער קהלה, אט דא האב איך זיך געטראכט, וועל איך האבען אלץ וואס איך דארף, ווארום דארט איז פערהאן אנ'אוצר פון הומאר, קאריקאטורען און סארקאזם און דעם, אמת זאגענדיג, האב איך שטענדיג פון דארט געשעפט מיט גאנצע וויאדרעס און אלץ וואס כ'האב געזוכט האב איך דארט געפונען, נאר אה וועה, וואס איז דאס געווארען פון מיין קוואל, די קהלה? איך האב דארט געטראפען א מרה-שחורה, אלץ איז וויסט און שלעפעריג, עס איז דער אמת'ער הערבסט.

בין איך אוועק צו די פארטייען. דארט, האב איך זיך געטראכט, וועל איך דאך עפעס געפונען, ווארום אויב די פארטייען האבען מיר שטענדיג געליפערט זעהר וויכטיג מאטעריאל פון וועלכע מען האט זיך געהאלטען די זייטען פון געלעכטער. זייערע אנשטעלען זייערע מאסקעס... עס איז דאך געווען אזוי קאמיש, אזוי קאריקאטוריסטיש, נאר אויך דארט איז איצט אלץ טויט, מען קריגט זיך נישט, מען האמפערט זיך נישט, אויך דארט איז איצט הערבסט.

איך בין אוועק צו די מלמדים, איך האב געוואלט אויסלאכען זייערע פלענער וועגען די נייע ארדנונגען, וואס זיי ווילען איינפיהרען, מיט א שול-יאהר, מיט א קאמיטעט, מיט א סיסטעם, נאר א נעכטיגער טאג, מלמדים בלייבען מלמזים, זיי האבען כלומרשט געוואלט אריינפיהרען אין זייער פאך א שטיקעל פריהלינג און דערווייל איז דארט אויך פערבליבען דער זעלבער הערבסט.

האב איך אינטערוויואירט די סקארבזיצער, איך האב זיי געפרעגט צו אין שטייער-אמט קומט פאר א שטיקעל פריהלינג, אז צוליעב דעם שרעקליכען קריזיס וואס דאס סוחרטום לעבט איבער, וועט מען די שטייער שרויף אפשר אביסעל לייכטער מאכען, נאר אנשטאט פריהלינג איז דארט הערבסט—די סוחרים בעקומען איצטס נאקאזען פיעל מעהר ווי דאס פערגאנגענע יאהר און הלואי, זייערע מסחרים זאלען נאך קענען עגזיסטירען.

איך בין געווען אין דער נייער סינאגאגע — טאמער דאך האב איך זיך געטראכט — וועל איך דא עפעס געפונען מאטעריאל אויף א טעמא, אבער אויך דארט איז טרויריג, דער דעפיציט איז גרויס, און עס איז דארט אין אלע הינזיכטען טרויריג, אזוי ווי אין געדיכטען הערבסט.

בקיצור איך האב בעזוכט אלע תרפ"ט געזעלשאפטען, וואס מיר פערמאגען אין טשענסטאכאוו, איך האב געזוכט, גענישטערט אין אלע ווינקעלען, געוואלט אויסגעפונען עפעס אזעלכעס, וואס זאל קאנען מיר ניצען פאר מיין צוועק, אבער אומעטום אהן אויסנאהם האב איך גארנישט געקאנט דערטאפען, אומעטום איז פאלשטענדיגער הערבסט.

איך בין אויך געווען אין יודישען טעאטער, דארט וואו איך האב שטענדיג געפונען פרעהליכקייט און סיי פון דער ביהנע און סיי אויפ'ן זאל האט געשפרודעלט מיט פריהלינג, און אויך דארט אין דעם שטענדיג פרעהליכען קונסט-טעמפעל הערשט א אומעטיגער מרה שחורה'דיגער הערבסט.

איך האב ארומגעוואנדערט אין די יודישע גאסען, אריינגעקוקט אין די יודישע שטובען, געכאפט א בליק אין די געשעפטען, זיך צוגעהערט צו דער יודישער נשמה, ארומגענומען דאס גאנצע יודישע לעבען און אומעטום האב איך געפונען דאס זעלבע, ביי אלע און אומעטום הערשט איין איינציג ווארט, דאס איינציגע וואס עאט פערנומען און בעהערשט די וועלט די מחות, די נשמה, איז דער—הערבסט.

צום סוף האב איך נאך געזוכט אין מיינע קעשענעס, דארט האב איך געטראכט וועל איך געפונען אפשר א מטבע, וואס וועט עלול זיין מיך צו מאכען פרעהליכער געשטימט און וועל קאנען פון דעם מאכען א פרעהליכען פעליעטאן, נאר אויך אין מיינע קעשענעס הערשט דער הערבסט. ער האט זיך ברייטליך צולייגט און וויל נישט אוועק.

הערבסט, הערבסט און הערבסט, וואו דו קעהרסט זיך און וואו דו ריהרסט זיך אומעטום דער הערבסט, ער האט זיך צוגעקלעבט ווי א זלידנע פליג און בעהערשט די גאנצע וועלט, דאס גאנצע לעבען.

— — — — —

ענטשולדיגט—האב איך אנגעשריבען א בריוועלע צום ה' רעדאקטאר — זייט זשע מוחל, וואס איך קאן אייער וואונש נישט דערפילען, און דעם פרעהליכען פעליעטאן אויף שמחת תורה וועל איך נישט אנשרייבען... אפשר, אפשר לשנה הבאה, אז מען וועט די זכיה האבען, וועט מען קאנען שרייבען א פרעהליכערען...

סמאל

ווי אזוי די קהלה פעראינטערעסירט זיך מיט דער גערטנער-פערמע.

(א בריעף אין רעדאקציע.)

ג׳ ה׳ רעדאקטאר!

מיר בעטען זעהר צו געבען פלאץ אין אייער חשוב׳ער צייטונג פאר פאלגענדע שורות, פאר וועלכען מיר דאנקען אייך פאראויס.

אין יאנואר פוריגען יאהר האבען מיר געפאכטעט די אזוי-גערופענע „אונגליקליכע” גערטנער - פערמע, וועלכע איז אנ׳אייגענטום פון דער היגער קהלה. מאכענדיג דאס דאזיגע געשעפט האבען מיר גוט געוואוסט וואס פאר א שווערע ארבייט עס ערווארט אונז, ווארום ווי עס איז אלע בעוואוסט האט די פערמע זייט א רייהע יאהרען אונטערגעהינקט צוליעב איהר פאטאלערווירטשאפט און טראץ די פערשידענע סובסידיעס—ביז ענדליך זי האט געמוזט באנקראטירען. ביים שליסען דעם פאכט-אבמאך האבען מיר געזעהען א גרויסע פעראינטערעסירונג מצד די פארשטעהער פון דער קהלה, וועלכע האבען אין שעהנע ווערטער אונז צוגעזאגט זייער הילף און שטיצע פון דער גאנצער היגער יודישער געזעלשאפט, מחמת וואס מיר האבען זיך פערפליכטעט צו בעשעפטיגען אויסשליסליך נור יודישע ארבייטער, כאטש ווי די פראקטיק ווייזט אויס, קאסטען זיי אונז צוויי מאל אזויפיעל, ווען מיר וואלטען בעשעפטיגט גויים.

נעמענדיג אין בעטראכט אונזער קאפיטאל, אונזער פאך-קענטניש, אונזער איבערגעבענהייט ובפרט די אויבענדערמאנטע שטיצע, זענען מיר צוגעטרעטען מיט אונזער גאנצער ענערגיע צו דער ארבייט.

זייט דעם דאזיגען מאמענט איז שוין פאראיבער דער ניינטער חודש, פונדעסטוועגען אבער האבען מיר ליידער, ביז איצט נישט געזעהען די קלענסטע פעראינטערעסירונג מצד אט די דאזיגע פארשטעהער, וועלכע האבען אין משך פון דער דאזיגער צייט נישט בעוויזען אפילו איין מאל צו זיין אויף דער פערמע, בכדי צו קאנטראלירען וואס עס הערט זיך אין זייער אייגענטום, וועלכע בעטרעפט הונדערט און מעגליך פיעל מעהר טויזענדער זלאטעס. אומגעקעהרט! מיר פיהלען, אז מיר האבען די דאזיגע מענשען גורם געווען נור א פערלייכטערונג, אראבווארפענדיג פון זייער פלייצע אזא משא, ווארום פריהער האבען זיי געמוזט דארט אריינלעגען שווערע געלדער, דאגעגען היינט-צו-טאג בעקומען זיי אהן שום דאגות 4000 זל. יעהרליך. מיר האבען אומזיסט געווארט!

לעצטענס איז געשעהן א פאקט, וועלכער בעווייזט, אז ווען גאר די קהלה דארף אמאל צו קויפען דאס וואס זי קען בעקומען פון אונזערע געוויקסען קויפט זי דאס אויך ביי אנדערע, נישט פיהלענדיג אויף זיך קיין אחריות פאר די הבטחות, וואס זי האט אונז געגעבען און וועגען דער פליכט בכלל צו שטיצען די פערמע, וואס איז דאך איהר אייגענטום.

אזוי זעהט אויך אויס דער ענין מיט׳ן בית - החיים, מען ערלויבט א נישט-יוד צו דעקארירען די יודישע קברים, ווי עס וואלטען צום דאזיגען צוועק געפעהלט יודען. צי וואלט מען ערלויבט יוד׳ען צו דעקארירען א קריסטליכען צמענטארזש? ניין, ער האט דערצו קיין צוטריט נישט!

גערטנער-אנשטאלט

וואסערצוג און יארעצקי

פריהער „גערטנער-פערמע”

טשענסטאכאוו.

פון דער לירא”.

די לעקציעס פון געזאנג קומען פאר: דינסטאג פון פרויען-כאר, מיטוואך פון מענער-כאר, דאנערשטאג פון ארקעסטער, פונקטליך האלב 9.

מאנטאג דעם 5 ד. ח. האלב 9 די ערשטע לעקציע פון מאנדאלין-ארקעסטער.

די מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען פונקטליך.

פון ליגוויסטען - קלוב.

זונטאג, דעם 4 ד. ח. האלב 9 אווענד קומט פאר די עפנונג און בעגייאונג, נאך די זומער-פעריען, די טעטיגקייט פון קלוב אין אייגענעם לאקאל קאשטשושקי 5.

די אלע, וועלכע האבען צופעליג נישט בעקומען קיין איינלאדונגען און אינטערעסירען זיך מיט׳ן קלוב, דארפען זיך מעלדען אין טאג פון דער עפנונג, א שעה פאר׳ן אנהויב, נאך איינטריטס-קארטען.

פונ׳ם ספארט-לעבען.

דער היגער ספארט-קלוב „ווארטא” האט איבערנומען פון 1 אקטאבער ד. י. דעם לאקאל אויף סטראזשאצקע 8 (ג. טעאטער „ראזמאאיטאשטשי”), וואו עס וועלען געעפענט ווערען פאלגענדע דאמען און מענער-סעקציעס: קארב-באל, נעץ-באל, ווינטער-איבונגען פאר לייכט-אטלעטען, פינג- פאנג- שפילער א”א. גאנץ בעזונדער ווינטער-איבונגען פאר פוטבאליסטען און גימנאסטישע סעקציע וועלכע וועלען געפיהרט ווערען, לויט די נייעסטע מעטאדען, דורך געניטע פאכלייט.

א נוצליכער שול-אנשטאלט ביי אונז אין שטאדט.

מיר בעמערקען אונזערע לעזער אויף די עקזיסטירענדע אווענד-קורסען פאר שפראכען אין אונזער שטאדט, וועלכע ווערען שוין זייט עטליכע יאהר אנגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון פראפ. ה׳ ל. וויינשטאק. שטודירענדיג ספעציעל די פראנצויזישע שפראך אין אויסלאנד, האט ער אויף דעם געביעט ערפאהרען פיעל רוטין, איז טאקי נישט קיין וואונדער, וואס די קורסען שטעהען אויף א זעהר הויכער מדרגה און נאך עטליכע מאנאטען לעהרע איז דער געגנוס פון די שילער גרויס און פראקטיש. דער לייטער פראפ. וויינשטאק טהוט זיך צופאסען צו די נייעסטע מעטאדען ביים האלטען די פארטראגען און לייגט גרויס אכט אויף דער פאנעטיק (ד. ה. אויף דער ריכטיגער אויסשפראך), וועלכע איז ביי אונז געווענליך נישט בעקאנט און א דאנק וועלכער ער עררייכט די מאקסימאלע רעזולטאטען. אויף די קורסען איז חוץ פראנצויזיש אויך איינגעפיהרט ענגליש און דייטש אונטער אנגאזשירטע ספעציאליסטען. חוץ דעם ארגאניזירט זיך א ספעציעלער קורס פאר דער פוילישער שפראך, ווי אויך א קאמפלעט פאר פארט-בילדונג. א גרויסע בעדייטונג האבען די קורסען פאר סטודענטען, וועלכע פאהרען נאך אויטלאנד און פאר שילער, וועלכע געניסען נישט אין דער שולע פון קיין פרעמדע שפראכען.

אויפקלערונג.

צוליעב דעם ספק, וואס איז ארויסגעקומען צוליעב מיין נאטיץ אין „וואס געהערט וואס געזעהן” טשענסט. צייטונג, נומער 38, וועגען א סקארב-זיצער, איז דער ענין איבערגעגעבען געווארען א עהרען גריכט, וועלכער וועט אויספארשען אויף וויפיל די גאנצע זאך איז אמת.

פארלויפיג בעדויער איך וואס איך האב זיך געלאזט פערפיהרען פון נישט גענוי קאנטראלירטע אינפארמאציעס.

ש. פראנק.

רעגיסטראציע פון אויטאס.

היינט דעם 2 און מארגען דעם 3 וועט אין לאקאל פון אויטאבוסען-אייגענטימער-פעראיין, פילסודסקי 23 אמטירען א קאמיסיע פון דער וואיעוואודשאפט, וועלכע וועט אדורכפיהרען א רעגיסטראציע פון אלע אויטאס.

מארגען דעם צווייטען טאג וועט פארקומען דאס פלאמבירען די רעגולאטארען.

געבאפט דעם שולדיגען פון דער באהן - קאטאסטראפע אין אונגארן.

היגער טשענסטאכאוו האט די פאליציי גענומען אויפ׳ן פערהער א פערדעכטיגען אויסלענדער, וועלכער האט זיך ארויסגעוויזען אלס אונגארער.

ווען מען האט איהם אויסגעפרעגט וועגען צוועק פון זיין רייזע און פון וואו ער פאהרט איז ארויסגעקומען דער חשד, אז דער דאזיגער, וועלכער האט ערקלערט אהן דאקומענטען אז ער הייסט קישעלי לאיאס איז דער פעראורזאכער פון באהן-אטענטאט אין אונגארן.

ער איז דורך דער פאליציי ארעסטירט און אבגעשיקט געווארען קיין קעלץ.

אולען ליקווידירט די ביורא׳ס אין גאנץ פוילען.

לויט ווי מען טיילט מיט איז דער קאנפליקט צווישען די שטעדט, דערונטער אויך פון טשענסטאכאוו, מיט דער געזעלשאפט אולען, שוין ליקווידירט געווארען.

די פרעטענסיעס וואס די שטעדט האבען געהאט צו דער דאזיגער געזעלשאפט אין צוזאמענהאנג מיט די אינוועסטיציע - ארבייטען וואס זענען אדורכגעפיהרט געווארען אין יאהר 1926, זענען דורך דער פערמיטלונג פון דעם אינערן און אויסערן-מיניסטעריום גינסטיג ערלעדיגט געווארען.

אולען, אנערקענענדיג די שווערע קריטישע צייט פון די שטעדט, האט ארויסגעוויזען דאביי פיעל גוטען ווילען און פערשפראכען צו צאהלען א רייהע ענטשעדיגונגס-סומעס.

איצט ווערען שוין די ביורא׳ס פון אולען אין גאנץ פוילען ליקווידירט.

פאר פונאנדערשיקען דראהונגס-בריעף און אויסנארען געלד.

ווי מיר האבען שוין זיינער צייט געמאלדען האט א געוויסער סטאלארסקי פונאנדערגעשיקט דראהונגס-בריעף צו א רייהע היגע פערמעגליכע איינוואוינער, פאדערענדיג געלד.

אזא בריעף האט ער געהאט געשיקט צו דעם היגען איינוואוינער ה׳ לעווקאוויטש, וועמען ער האט דעם בריעף אריינגעווארפען דורכ׳ן פענסטער, צוגעבונדען צו א שטיין.

א עהנליכען בריעף האט ער געשיקט צום היגען קינא - אייגענטימער ה׳ גאגוט, פון וועלכען ער האט געפאדערט 2000 זל.

דאס געריכט האט פערמשפ׳ט סטאלארסקין אויף 8 חדשים.

א נייער מין באפערס.

די פאליציי האט לעצטענס נאטירט איינינע פאלען פון צוכאפען ביי פרויען סאקעווקעס מיט געלד דורך פערשידענע גנבים.

די טעג האט ווידער פאסירט אנ׳עהנליכער פאקט.

ווען די פרוי ריישיס איז אין אווענד אליין געגאנגען, איז צו איהר צוגעלאפען אויף דער דאמבראווסקי גאס א אונבעקאנטער מאנספערשוין און פון דער האנד ארויסגעריסען א סאקעווקע אין וועלכער עס האט זיך געפונען צווישען אנדערע 200 זל.

דער כאפער איז באלד נעלם געווארען אין דער פינסטערניש.

Dr. med. Leon Goldman
choroby kobiece
POWRÓCIŁ
Piłsudskiego 9. — Telefon 261.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דאס איך נעם אן צו לערנען קינדער ביי יעדען אין הויז חומש, רש”י, פסוק, משניות, גמרא ווי אויך שרייבען יודיש, העברעאיש

צבי הירש לאנדגארטען

טשענסטאכאוו, סענאטארסקא 31

א וואוינונג פון 1 צימער מיט א קוך

מיט אלע בעקוועהליכקטען

אויף דאמבראווסקי גאס

שוין איבערצוגעבען.

ערקונדיגען זיך אין רעד.

לעבעדיגע פיש

געפאשעטע אלע סארטען

צו די ביליגסטע פרייזען

א. גאבארסקי,

קאשטשושקי 37.

בוכהאלטער=ביטאנסיסט

האט פרייע שעה׳ן.

מעלדען אין רעדאקציע פאר E.

טויבקייט היילבאר!

א נייע ערפינדונג פון ענפאניא - ספעציאליסטען. בעזייטיגט דאס שווערע הערען אויערען - זויזען. אויערען - פלוס, צאהלרייכע דאנק - בריעף. פערלאנגט בחנם׳דיגע בעלעהרענדע בראשורען.

אדרעס:

Euphonia, Liszki, koło Krakowa.

Nie wyrzucajcie Waszych pieniędzy!

Kupując mydła zamiejscowych fabryk płacicie wyższe ceny za kosztowne plakaty i koszty przewozu, podczas

gdy mydło z „Rybką” jest lepsze i przytem tańsze.

Używajcie Mydło--tylko z Rybką.

Częstochowska fabryka Mydła

DZIUBAS i FISZEL

SPÓŁKA AKCYJNA.

Przedstawiciel na Częstochowę p. NATAN GERSZONOWICZ w miejscu, Narutowicza 10

Szkoła Koedukacyjna i przeddszkole z prawami szkół państwowych Zofji Wajnsztokówny

KURSY JĘZYKOWE Wieczorowe Leona Wajnsztoka

w Częstochowie, ul. Piłsudskiego 13

EGZAMINY WSTĘPNE TRWAJĄ.
Do przedszkola przyjmuje się dzieci od lat 3.
Dla niezamożnych ulgi w opłacie.

POLSKI, ANGIELSKI FRANCUSKI, NIEMIECKI, oraz KOMPLETY DOKSZTAŁCAJĄCE.
Dla opóźn. lekcje dodatkowe.

Zapisy i informacje w kancelarji od 10 do 12 i od 15 do 17

היינט פרייטאג פרעמיערע!

ראמאן נאווארא אינ׳ם פילם

SEWILLA, MIASTO MIŁOŚCI

לויט דער ערצעהלונג „ZEW CIAŁA“ מעטרא-גאלדווין-מייער-פילם!

אין די הויפט-ראלען: ראמאן נאווארא, דאראטא יארדאן, ערנט טארענס.

ראמאן נאווארא בעצויבערט מיט זיין דערליכען געזאנג!

איבער׳ז פראגראם: פאקס-וואך, פליישער-צוגאבען. נעוועהנליכע פרייזען.

„Grand-Kino”

קאשטשושקי גאס.

לעצטער סעאנס 9.30 אוו.

געוועהנליכע פרייזען:

קרזעסלא 1 זל. און 1.20

באלקאן 1 זל.

לאזשע 1.50 און 2 זל.

TABU

סענסאציע! פילם, וואסערער איז נאכנישט געווען!

דאס לעצטע גרעסטע קונסטווערק פון דעם געניאלען רעזשיסער פ. וו. אורנא.

דראמא פון צוויי ליבענדע זיך הערצער צושיידט דורכ׳ן שיקזאל.

איבער׳ן פראגראם: די פייערליכקייטען פון 20 סעפ. אין טשענסטאכאוו (אייגענע אויפנאהמען).

1) ענטהילונג פון דענקמאל פון פרעז. נארוטאוויטש, 2) די פאהנען-פערטיילונג.—חוץ דעם די קלאנג-וואך פארמונט

Teatr „ODEON”

אלעע 27.

לעצטער סעאנס 10 אווענד.

אויפ׳ן 1 סעאנס קרזעסלא 1 זל.

מעכטיג קונסטווערק! דראמא פונ׳ם לאנד פון דער אויפגעהענדער זון

רעזשי: סערגיוש אייזענשטיין

BŁĘKITNY EXPRESS

אין דעם פילם נעמען אנטייל די בעסטע ארטיסטען פון די רוסישע טעאטערן:

ס. מינין, י. טשערניאק, ריי יונג, ליי יונג, ב. גורקין.

דאס איז א נישט געזעהענער פילם, וועלכען יעדער מוז זעהען און שפילט זיך אב אין די וואגאנען פון א לויפענדער באהן. — אריגינעלע מוזיקאלישע מאטיווען.

ערשטער מוסטערהאפטער קלאנג-קינא

Nowości

אלעע 12

לעצטער סעאנס 9-30 אווענד.

היינט און ווייטערע טעג.